

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 37.

Tisdagen den 19 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 12, 13 och 16 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 476, i anledning av väckta motioner angående översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna;

nr 493, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; samt

nr 494, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17—19 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 498, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

nr 499, anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 500, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 501, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 374, angående bidrag till reparation av Västerås domkyrka; och

nr 375, angående befrielse i vissa fall från skyldighet att återbetala för mycket utbetalda löne- och pensionsbelopp.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 376, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Johanson, Karl Emil*, väckta motionen, nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, statsutskottets utlåtanden nr 268, 273, 276 och 278—282, bevillningsutskottets betänkanden nr 54 och 55, första lagutskottets utlåtande nr 55 samt andra lagutskottets utlåtande nr 43.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 390, av herrar *Björkman* och *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor, m. m.; och

nr 391, av herr *von Heland*, angående tillfälligt borttagande av tullen å viss elektrisk materiel m. m.

*Interpellation
om stegrad
produktion av
byggnads-
material m. m.*

Herr *Holmberg* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den sedan flera år tillbaka rådande bristen på byggnadsmaterial har i många av landets städer och tätorter framkallat en allvarlig och växande bostadsbrist. Samtidigt har den medfört att uppförandet av angelägna allmänna byggnader fördröjts och att företag av skilda slag hindrats att genomföra de ny- och ombyggnader som deras utveckling kräver. Några tillfredsställande åtgärder från byggnadsämnesindustriens sida för att öka tillgången på byggnadsmaterial ha trots detta icke förmärkts. Tvärtom synes det som om vore man, åtminstone på vissa håll inom byggnadsmaterialindustrien, i vinstsyfte intresserad av att upprätthålla knappheten på byggnadsmaterial. Typiskt är att företag inom kartelliserade grenar av denna industri hellre inställa produktionen än de betala löner, som göra det möjligt för dem att erhålla den för produktionens upprätthållande nödvändiga arbetskraften. Under sådana förhållanden synes det nödvändigt att ifrån samhällets sida åtgärder vidtagas i syfte att stegra byggnadsämnesproduktionen och säkra en materialtillgång av sådan omfattning att såväl bostadsbygge som annan byggnadsverksamhet snarast kan medges i en omfattning, som svarar mot behovet.

Lämpligast vore väl att dylika åtgärder kombinerades med ingripanden i syfte att förbilliga byggnadsmaterialen. Trots statsmakternas insatser för att hålla byggnadskostnaderna nere ligga dessa, till följd av de höga materialpriserna, för närvarande på en sådan nivå att en stor del av befolkningen icke har råd att betala de hyror som krävas för lägenheter i nybyggda hus. Bästa metoden att komma till rätta med detta missförhållande torde utan tvivel vara att samhället ingriper i akt och mening att göra slut på det ohejdade profiterande på byggnadsmaterialen, som för närvarande bedrivs av vissa monopolföretag eller monopolistiska sammanslutningar.

Önskemål om åtgärder i denna riktning framkom redan vid 1944 års riksdag. Kamrarna beslutade då i anslutning till en motion av bl. a. nuvarande kommunikationsministern, statsrådet herr *Torsten Nilsson*, att hos regeringen hemställa om utredning i syfte att förbilliga byggnadskostnaderna. Samma önskemål har senare understrukits från skilda håll, i år t. ex. av landsorganisationens kongress, som begärde att regeringen snarast skulle tillmötesgå riksdagens ovan nämnda hemställan av år 1944.

Tyvärr har man hittills icke märkt något större intresse från regeringens sida för att öka tillgången eller minska priserna på byggnadsmaterial. Regeringens politik ger tvärtom intrycket av passivitet såväl till materialknappheten som till monopolpriserna. Tullarna på byggnadsmaterial, som för närvarande icke kun-

Interpellation om stegrad produktion av byggnadsmaterial m. m. (Forts.)
na försvaras ens med den tvivelaktiga motiveringen att de skydda svensk industri mot en för dess existens farlig utländsk konkurrens, upprätthållas fortfarande. Även om detta icke inverkar så att det ytterligare begränsar de i och för sig mycket små möjligheterna till import av byggnadsmaterial, är det likväl tydligt att tullavgifterna fördyra de importerade och redan dyra byggnadsmaterialen och därigenom äro en hjälp för dem som i Sverige sträva att hålla priserna på byggnadsmaterial på högsta möjliga nivå.

Ur allmänhetens synpunkt torde det vara av intresse att få besked huruvida från regeringens sida några initiativ äro att vänta i syfte att få till stånd en stegrad produktion och lägre priser inom byggnadsmaterialindustrien till förverkligande av senaste valkampanjens löften om rymligare och billigare bostäder. I anledning härav och med hänvisning till vad jag ovan anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande interpellation.

1. Har regeringen för avsikt att vidtaga några åtgärder i syfte att åstadkomma en stegrad produktion inom byggnadsmaterialindustrien?

2. Ämnar regeringen genom tillsättande av den av riksdagen år 1944 begärda utredningen eller på annat sätt, och i så fall på vilket sätt, söka åstadkomma en prissänkning på byggnadsmaterial?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 20 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Ang. tilldelningen av hönsfoder.

Herr statsrådet **Sträng**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Karl Perssons interpellation angående tilldelningen av hönsfoder, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Karl Persson till chefen för folkhushållningsdepartementet riktat följande frågor.

Äger statsrådet kännedom om det för småbruket och det mindre bondebruket högst irrationella och orättvisa sätt, varpå hönsfoder tilldelas, och om så är förhållandet, ämnar statsrådet vidtaga någon åtgärd för att få rättelse till stånd?

Efter överenskommelse med chefen för folkhushållningsdepartementet kommer jag att besvara dessa frågor.

Under konsumtionsåret 1945/46 togs i anspråk för allmänna tilldelningar till husdjur av olika slag sammanlagt omkring 285 000 ton fodersäd och ersättningsfoder härför. Av denna kvantitet utgjordes ungefär 110 000 ton av inhemsk fodersäd och resten av kli, betfor, brödsädesavrens och dylikt. För tilldelningar till fjäderfän och för yrkesmässig beredning av hönsfoderblandningar åtgingo ungefär 70 000 ton. Därutöver förbrukades för beredning av hönsfoderblandningar 20 000 ton fodermedel, huvudsakligen oljekraftfoder och fiskmjöl, som icke ingå i de förut angivna siffrorna. Kvantiteten kraftfodermedel, som under konsumtionsåret 1945/46 åtgick för tilldelningar till fjäderfän, utgjorde således icke mindre än 90 000 ton.

Tillgången på fodersäd och härmed jämförligt ersättningsfoder för konsumtionsåret 1946/47 blir, såvitt man nu kan bedöma, mycket knapp. Vid konsumtionsårets början den 1 september fanns ett övergångslager av 5 000 ton fodersäd tillgängligt. Genom s. k. avståendeleveranser från jordbrukarna beräknas högst 275 000 ton fodersäd komma att inflyta. Inom livsmedelskommissionen och kristidsstyrelserna gjorda beräkningar ha nämligen visat, att den högsta kvantitet fodersäd, på vilken leveransbesked kan utställas för regleringsåret 1946/47, stannar vid denna myckenhet. Vid en relativt gynnsam utveckling av importen torde omkring 200 000 ton importerade fodermedel, därav 150 000 ton kli, komma att stå till förfogande såsom ersättning för inhemsk fodersäd under det nya regleringsåret. Man kan vidare räkna med att 10 000 ton betfor och 10 000 ton brödsädesavrens bli tillgängliga under året. Sammanlagt motsvara de nu angivna tillgångarna 500 000 ton.

Av den totalkvantitet, som sålunda i gynnsamt fall kan beräknas bli disponibel, skall i första hand täckas vissa särskilda behov, uppnående till 224 000 ton och fördelade på följande poster: utsäde inom landet 90 000 ton, export av utsäde 5 000 ton, beredning av gryn och mjöl 65 000 ton, tilldelning till bryggerier och brännerier 29 000 ton, tilldelning till arméns hästar 15 000 ton och övergångslager den ³¹/₈ 1947 20 000 ton.

Sedan de nu nämnda särskilda behoven fyllts, skulle av den beräknade totalkvantiteten 500 000 ton återstå 276 000 ton för allmänna tilldelningar till

Ang. tilldelningen av hönsfoder. (Forts.)

husdjur av olika slag, d. v. s. i runt tal 10 000 ton mindre än som åtgick föregående år. Emellertid kan man icke vara säker på att hela den myckenhet fodersäd, på vilken leveransbesked utställes, kan utfås. Sistlidna konsumtionsår förelåg ett underskott i förhållande till leveransbeskeden av icke mindre än 45 000 ton. Vidare är den beräknade importkvantiteten 200 000 ton till viss del osäker. Varje underskott i de prelimärt beräknade tillgångarna kommer tyvärr att i motsvarande mån minska de kvantiteter, som kunna tagas i anspråk för tilldelning till husdjuren. Det är därför uppenbart, att försörjningsläget i fråga om fodersäd och ersättningsmedel även under innevarande konsumtionsår måste bli synnerligen ansträngt och att allra största sparsamhet måste iakttagas vid tilldelningarna av fodermedel. Under sådana förhållanden är det tyvärr icke möjligt, att förse landets i år starkt ökade fjäderfästock med de tilldelningar per djur räknat, som i och för sig vore önskligt. Fjölarets totalsiffra för tilldelningar till fjäderfän kan i varje fall, såsom situationen nu bedömes, icke få överskridas. En sänkning av denna siffra blir i stället sannolikt nödvändig, särskilt med tanke på att landets kreaturstock befinner sig i en fortgående ökning.

Utformningen av nu gällande bestämmelser om tilldelningar för fjäderfän har självfallet påverkats av det allmänna försörjningsläget beträffande fodermedel. Vid den knappa fodermedelstillgång, som är rådande, har livsmedelskommissionen självfallet måst taga särskild hänsyn till önskvärdheten av att de myckenheter fodermedel, som kunna disponeras, bli fördelade på ett ur försörjningssynpunkt gynnsamt sätt. Samtidigt har man sökt att, i den mån så varit möjligt, beakta den sociala sidan. Bestämmelserna innebära, att varje fjäderfäbesättning, stor eller liten, får tillgodoräknas fodermedel — antingen i form av direkt tilldelning eller såsom avräkning på eget innehav av fodersäd — för utfodring av vuxna fjäderfän, så snart antalet därav överstiger 10 stycken. För antalet upp till 10 utgår ingen tilldelning. Det har dock ansetts lämpligt, att det djurantal, som överstiger 60, reduceras med 20 procent vid fastställande av det tilldelningsberättigade antalet. Reduceringen genomföres i regel med utgångspunkt från det djurantal, som fanns i besättningarna vintern 1946. Det har nämligen ansetts bättre att lämna en något så när skälig tilldelning för det redan då befintliga djurantalet, än att för det starkt utökade djurantal, som nu förefinnes, fastställa en orimligt låg tilldelning, vilken även skulle komma att drabba de besättningar — företrädesvis hos det mindre jordbruket — inom vilka djurantalet icke eller endast obetydligt ökats sedan vintern 1946. Genom att antalet mellan 10 och 61 icke reduceras, gynnas de mindre och medelstora besättningarna, således i allmänhet även småbruket och det mindre bondejordbruket.

Såsom i interpellationen anföres, utgår enligt kommissionens bestämmelser tilldelningen per djur med större kvantitet för besättning, vars innehavare har sin huvudsakliga utkomst av fjäderfäskötseln, i regel innehavare av s. k. yrkeshönseri, än för annan besättning. Tilldelningen per djur utgör för tremånadersperioden oktober—december 1946 5 respektive 3 kilogram. Besättningar å småbruk och mindre jordbruk, torde i allmänhet hänföras till yrkeshönsrier, såvida de bestå av 150 å 175 eller flera fjäderfän. Till denna grupp hänföras vidare större besättningar, vilkas innehavare icke driva jordbruk. Man har utgått från, att innehavare av en mindre fjäderfäbesättning, framför allt om den förekommer vid jordbruk, har lättare än andra att anskaffa en i förhållande till besättningens storlek nöjaktig kvantitet tillskottsfoder och har därför ansett sig kunna sätta tilldelningsnormerna lägre för den kategori fjäderfäinnehavare, som icke har sin huvudsakliga utkomst av fjäderfäskötseln. Det alldeles övervägande antalet av landets fjäderfän förekommer emellertid inom sist-

Ang. tilldelningen av hönsfoder (Forts.)

nämnda kategori. Ett borttagande av den mertilldelning, som nu utgår för yrkeshönsriker och därmed jämställda, skulle därför kunna medföra endast en mycket liten höjning för övriga besättningar men tvinga de flesta yrkeshönsriker att upphöra och även försämra ställningen för de mindre jordbrukare, som nu erhålla tilldelning efter samma normer som de verkliga yrkeshönsriker.

Tilldelning för fjäderfän — liksom ej heller för andra husdjur — utgår icke till jordbrukare för den tid, som hans egen skörd av fodersäd räcker vid tillämpande av vissa fastställda normer för utfodring av hans fjäderfän och övriga husdjur. Om en god äggproduktion skall erhållas, är det emellertid i allmänhet erforderligt, att s. k. hönsfoderblandning — en äggviterik foderblandning, innehållande bland annat oljekrafftoder, fiskmjöl m. m. — till viss del ingår i utfodringen. För att fjäderfäinnehavare, som på grund av eget innehav av fodersäd ej äro berättigade till tilldelning av fodermedel, icke skola behöva sakna hönsfoderblandning under någon del av året, har möjlighet beretts hönsinnehavare att erhålla tilldelning därav mot leverans av fodersäd. Oberoende av en fjäderfäinnehavares eget innehav av fodersäd äger kristidsnämnden vidare lämna tilldelning av hönsfoderblandning utan samband med fodersädsleverans, om det kan antagas eller, sedan tröskningsrapporter föreligga, fastställas, att fjäderfäinnehavaren senare under konsumtionsåret blir berättigad erhålla tilldelning av hönsfoder på grund av att hans fodersäds-skörd icke förslår för utfodring under hela året. Denna anordning har vidtagits för att en jordbrukare icke nu skall behöva försälja fodersäd för erhållande av hönsfoderblandning, om han längre fram under året till följd av otillräcklig fodersäds-skörd blir berättigad inköpa fodermedel för sina husdjur.

Därest någon kristidsnämnd vid enstaka tillfälle visat sig ovillig att handlägga bestämmelsen om förskottstilldelning av hönsfoder efter sökandens önskan, torde detta i regel hänföra sig till fall, då tröskningsrapporter ännu icke föreligga och nämnden uppskattar sökandens innehav av fodersäd, inberäknat ännu icke tröskad dylik, så stort att det är tveksamt, huruvida sökanden sedermera under konsumtionsåret blir tilldelningsberättigad. I dylika fall är fjäderfäinnehavaren hänvisad till att söka tilldelning av hönsfoderblandning mot leverans av fodersäd. Olägenheterna av en sådan anordning bli emellertid helt säkert mycket små och komma icke ofta att göra sig påmint. Det har nämligen visat sig, att jordbrukarna i regel uttaga sin tilldelning uteslutande eller nästan uteslutande i form av hönsfoderblandning. Något återköp av fodersäd för fjäderfäna blir då icke aktuellt. I varje fall bli återköpen sällan förekommande och förhållandevis obetydliga.

I interpellationen har riktats anmärkning även mot tilldelningen av hönsfoder sommaren 1946. I denna del får jag anföra, att tillgången på fodersäd och ersättningsmedel därför på grund av det påtalade underskottet i jordbrukarnas fodersädsleveranser samt till följd av eftersläpning i skeppningarna av fodermedel från utlandet var så knapp våren och sommaren 1946, att tilldelningarna under sistlidna sommarhalvår med nödvändighet måste nedsättas. Nedsättningen måste särskilt starkt gå ut över hönsfodertilldelningen och drabbade hårdast de kategorier hönsinnehavare — i regel större jordbrukare — som ansågos kunna bära en nedskuren eller helt slopad tilldelning med minsta återverkningar på äggproduktionen. Det kan i detta sammanhang framhållas, att invägningen av ägg hos partihandlare i landet under tiden 27 maj till och med den 14 september i år varit ungefär 26 procent högre än vid samma tid förra året, under det att tilldelningarna av fodermedel, såsom fodersäd, hönsfoderblandning och kli, för fjäderfän genom kristidsnämnderna under månaderna juni, juli och augusti i år uppgått till 10 200 ton i år mot 14 150 ton förra året. Det är så-

Ang. tilldelningen av hönsfoder. (Forts.)

ledes tydligt, att betydande foderreserver i sommar förefunnits hos fjäderfä-innehavarna, som kunnat tagas i anspråk för äggproduktionen.

Sammanfattningsvis vill jag uttala, att man torde ha sträckt sig så långt i fråga om tilldelning av fodermedel för fjäderfän, som det med hänsyn till de förhåandenvarande omständigheterna finnes möjligt, och tagit all rimlig hänsyn också till sociala förhållanden. De gällande reduceringsbestämmelserna gynna således, såsom tidigare framhållits, de små och medelstora besättningarna. Om importen av för fjäderfän lämpliga fodermedel senare under konsumtionsåret kommer i bättre läge, än vad nu kan förutses, komma bestämmelserna om tilldelningen av fodermedel givetvis att omprövas. Kan däremot importprogrammet icke fullföljas eller få fodersädsleveranserna från jordbrukarna icke den omfattning, som man nu räknat med, kunna dessvärre nedskärningar även av de nu tillämpade låga tilldelningsnormerna för fjäderfän bliva ofrånkomliga.

Herr Persson, Karl: Herr talman! Jag ber först att få tacka herr statsrådet för svaret. Jag är mycket väl införstådd med att, då försörjningsläget beträffande fodermedel är mycket svagt, inskränkningar i tilldelningen även måste gå ut över hönsfodertilldelningen i minst samma utsträckning som över tilldelningen för andra djurslag. Jag är till och med villig erkänna, att i ett mycket svårt försörjningsläge inskränkningar beträffande hönsfodret få ske ännu hårdare än för övriga djur. Så har även varit förhållandet i avspärrningsläget under kriget. Å andra sidan är väl den saken klar, att om det finns möjlighet att importera foder till något så när rimliga priser, bör allt vad göras kan även göras för import av foder hellre än av ägg. Hönsskötsel och äggproduktion är ju, så länge som den bedrivs som binäring till jordbruket — i synnerhet vid det mindre jordbruket — en produktion som i ännu högre grad än någon annan bidrager till att ge dem som handha densamma full sysselsättning, för att begagna ett allmänt uttryck, och även, vilket är lika viktigt, ökad inkomst och ökade försörjningsmöjligheter. Vid ett mindre jordbruk torde det väl knappast åtgå något enda extra dagsverke för skötseln av ett hundratal höns vid sidan av driften. Vid dessa jordbruk skötas hönsen i allmänhet av husmodern, möjligen med hjälp av uppväxande barn. Arbetet med hönsen kan ju skötas hemma i samband med annat arbete och fordrar knappast ens några transporter som t. ex. mjölkproduktionen gör, som i de flesta fall förutsätter daglig transport till och från den väg, där mjölkskjutsen går fram. Å andra sidan kan ju en hönsgård om t. ex. 100 höns ge en jordbrukare en ökning i den årliga bruttoomsättningen med mellan 1 000 och 2 000 kronor, så att familjen även kan få ett tillskott i nettoinkomsten, förutsatt att produktionen kan bedrivas rationell. Vid dessa jordbruk äro ju vederbörande inte bortskämda med höga årsinkomster, utan även en liten inkomstökning är behövlig och välkommen. Ur dessa synpunkter är det att beklaga att statsrådet ser sig nödsakad meddela att fodertilldelningen troligen blir ytterligare reducerad. Redan den hårt minskade och i de flesta fall helt indragna tilldelningen av hönsfoder under sommarmånaderna håller för närvarande på att ge det mindre jordbruket ett inkomstbortfall för innevarande höst, som säkert blir ganska kännbart. Det var ju större delen av den grupp jordbruk som alltid ha räknats till de ofullständiga jordbruken — de som äro för stora för att ha stödjordbrukskaraktär men mindre än 10 hektar — som inte fingo någon tilldelning alls av hönsfoder under sommarmånaderna.

Det är nog riktigt, som statsrådet Sträng säger, att det fanns en viss fodermedelsreserv lagrad hos jordbrukarna den 1 juni, vilket förklarar att ägginvägningen till och med var högre under sommarmånaderna i år än under samma tid året innan. Att en sådan reserv finnes är givetvis normalt. Varje om-

Ang. tilldelningen av hönsfoder (Forts.)

tänksam jordbrukare försöker alltid ha någon liten reserv kvar från den ena tilldelningsperioden till den andra — det är helt enkelt nödvändigt om produktionen skall kunna fortgå oavbrutet. Så var givetvis fallet även i somras. Att denna reserv sedan har blivit uttömd och att kristidsnämnderna under oktober månad gjorde svårigheter när det gällde att lämna ut hönsfoder är naturligtvis en av orsakerna till att produktionen kommer i gång särskilt sent denna höst och att en rätt betydande import av ägg har måst företagas.

Det är givetvis så med hönsen som med andra djur, att om de blivit svältfödda en tid så skola de först komma i kondition innan de börja producera igen. Det var med tanke härpå som jag i interpellationen riktade mig även mot den högst ojämna tilldelningen av hönsfoder med för vissa perioder och för vissa grupper ingen tilldelning alls. Att sedan, som i somras, den grupp mindre jordbrukare med 5 hektar odlad jord eller däröver voro bland dem som icke fingo någon tilldelning förbättrar ju inte saken, varken ur social eller ur nationalekonomisk synpunkt.

Det är med tillfredsställelse jag kan notera, att kristidsnämnderna numera inte göra några svårigheter när det gäller att i enlighet med livsmedelskommissionens cirkulär tilldela sådana jordbrukare förskott av hönsfoder, som uppenbart senare under konsumtionsåret komma att bli berättigade att erhålla tilldelning av foder såväl till höns som till övriga djur. Härigenom är ju för denna gång den olägenheten försvunnen, att en jordbrukare först skall vara tvungen att sälja fodersäd för att få tilldelning av hönsfoderblandning, detta även då han senare till högre pris får återköpa densamma. Det senare har måst ske i många fall under oktober månad åtminstone i min hemtrakt.

Vad sedan tilldelningen till de s. k. yrkeshönserierna beträffar, är det väl ytterst få av dessa som innehas av jordbrukare inom den grupp, som brukar de s. k. ofullständiga jordbruken. De som finnas utgöra säkert ett sådant fåtal, att de endast äro de undantagsfall som bekräfta regeln. Om man skulle beräkna deras antal i förhållande till samtliga som bruka mellan 8 och 20 tunnland åker, bleve det säkerligen endast någon eller några få procent. Däremot vet jag jordbrukare, som sålt eller arrenderat bort det mesta av jordbruket och skaffat sig tusentalet höns eller mer och sedan fått tilldelning av hönsfoder som till yrkeshönserier. Att detta blir till förfång för det egentliga småbruket är uppenbart.

Statsrådet säger, att ett borttagande av mertilldelningen till yrkeshönserierna skulle medföra endast en mycket liten höjning av fodertilldelningen till jordbrukarna, men yrkeshönserierna kunna inte vara så betydelselösa i detta sammanhang, när tilldelningen till dessa under månaderna juni, juli och augusti tillsammans med den obetydliga mängd, som tilldelats jordbrukare med mindre än 5 hektar, uppgår till sammanlagt 10 200 ton.

Det får väl ändå anses som en rättvisesak att det mindre jordbruket åtminstone inte blir ställt i sämre läge beträffande hönsskötsel än yrkeshönserierna. En rättvisesak måste det väl också vara om det ses ur sociala synpunkter. För övrigt har riksdagen i våras godkänt ett uttalande av jordbruksutskottet, att det mindre jordbrukets behov av produktionsmedel bör beaktas i all möjlig utsträckning.

Statsrådet har framhållit, att en jordbrukare har lättare att anskaffa en med hänsyn till besättningens storlek nöjaktig kvantitet tillskottsfoder än en innehavare av ett yrkeshönseri har. Sådant tillskottsfoder, som står att anskaffa utanför ransoneringen — t. ex. köttmjöl och fiskavfall — har säkert en innehavare av ett yrkeshönseri minst lika lätt att anskaffa som en jordbrukare, och då det gäller t. ex. potatis, rotfrukter, skummjolk, spätt grönfoder och ensilage torde även en icke-jordbrukare kunna anskaffa dessa. Enda skillna-

Ang. tilldelningen av hönsfoder. (Forts.)

den är väl att det måhända är något dyrare för en icke-jordbrukare att anskaffa dessa varor — det tillkommer ju åtminstone i vissa fall frakter och kanske också handelskostnader, som ju inte den jordbrukare har som kan producera dessa saker själv. Detta bevisar ju ingenting annat än att det ur landets synpunkt är det mest rationella att låta det mindre jordbruket få behålla största möjliga del av hönsodlingen, gärna med en reducering till högst ett hundratal djur i varje besättning. Ett undantag få kanske avelshönsserierna utgöra, vilka möjligen behöva bedrivas med större antal djur i varje besättning, detta för att ett tillräckligt urval skall kunna ske och framsteg i avelsarbetet skola kunna göras.

Svaret på min interpellation var ju i själva sakfrågan ganska negativt — statsrådet vill ju inte lova någonting — men jag tycker mig i alla fall av det utförliga svaret finna, att statsrådet har intresse för frågan, och då har den ju i alla fall förts ett steg framåt. Jag är övertygad om att den bästa lösningen av småbrukens problem, och detta oavsett den komplettering med jord och skog som kan bli möjlig, är att de få behålla så stor del av den animaliska produktionen som möjligt. Och detta har ju, som jag förut framhållit, riksdagen så sent som i våras uttalat sig för.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Så som jag uppfattade interpellantens anförande, äro de flesta frågor han där ställde redan besvarade i interpellationen.

Han sammanfattade emellertid sin uppfattning så, att det riktiga vore att man genom en sträng kontingentering reserverade en viss speciell produktion, i det här fallet äggproduktionen, för vissa typer av jordbruk, vilket måste innebära att man å andra sidan praktiskt taget måste förbjuda andra jordbruk att bedriva denna produktion. Jag är inte säker på att interpellanten har alla sina yrkeskolleger med sig i denna sin sammanfattning. Jag tror inte man är beredd att taga konsekvenserna av en så hård statsreglering som det skulle innebära att man säger, att jordbrukaren Andersson får ha höns men Pettersson får inte ha höns.

Knuten i den här irritationen är ju, som herr Persson anförde, den bristande tillgången på foder. Man kan ju, om man ser problemet från äggproducenternas synpunkt, tycka att det vore önskvärt att en större del av fodertilldelningen lades över på deras produktion, men ser man det ur samhällets och folkhushållets synpunkt i allmänhet, så måste man säga att för närvarande är det en så stor del av de tillgängliga foderresurserna som har förts över till äggproduktionen att man inte vågar tänka sig någon annan proportion än den man har tillämpat hitintills.

Vi få ju inte se bort från att hönsstammen under de senare åren har ökat ganska anmärkningsvärt. År 1939 hade vi i Sverige 8,7 miljoner värphöns, och unghönsstocken utgjorde 2,9 miljoner djur. Nu, år 1946, ha vi 8,6 miljoner äldre höns och 5 miljoner unga höns. Hönsstammen har således efter de första krigsårens starka reduktion nu praktiskt taget återvunnit sin förra storlek när det gäller produktionsdjur och nästan fördubblats när det gäller unga höns. Man har prognosmässigt fastställt, att hönsstammen år 1947 kommer att vara uppe i 9,9 miljoner äldre och 4,5 miljoner unga höns — det motsvarar således en väsentlig stegring av hönsstammen jämfört med förkrigstiden, då vi hade fria och obegränsade fodermöjligheter. Orsaken härtill är naturligtvis den, att äggproduktionen i prisavseende har varit starkare stimulerad än övriga grenar av jordbrukets produktion, men eftersom, såsom kammarens ledamöter så väl känna till, äggproduktionen är oekonomisk ur fodersynpunkt, är man i den nuvarande ansträngda fodersituationen tvung-

Ang. tilldelningen av hönsfoder. (Forts.)

en till en viss återhållsamhet. Man kan faktiskt inte låta hönsstammen svälla ut över alla bräddar på bekostnad av andra, lika viktiga produktionsgrenar. Jag kan inte heller utan vidare vara med när herr Persson säger, att man under förliden sommar och innevarande höst har måst räkna med ett inkomstbortfall på grund av den ojämna eller bristande fodermedeltilldelningen. Det framgår nämligen av de statistiska uppgifterna, att vi i år ha haft en väsentligt mycket större invägning av ägg än i fjol. För första kvartalet var den 64 % högre än för motsvarande kvartal år 1945, för andra kvartalet 37 % högre och för tredje kvartalet 25 % högre. Gör jag en jämförelse mellan ägginvägningen nu och under produktionsåret 1938/39, så konstaterar jag, att man under produktionsåret 1945/46 praktiskt taget var uppe i samma kvantitet som under året 1938/39. Under det sistnämnda produktionsåret var invägningen 60 860 ton, och året 1945/46 var den 59 640 ton. När man därför, såsom interpellanten har gjort i sin interpellation, talar om att man på grund av den ojämna tilldelningen har varit tvungen att svältföda och slå ut en stor del av djurstammen är detta en lindrig överdrift, som jävas av de faktiska siffror som statistiken över ägginvägningen innehåller.

Jag förstår att man på jordbrukarhåll är litet irriterad över att yrkeshönsserierna ha fått en större tilldelning än de egentliga jordbrukarna. Men det är ju så, att de mindre jordbrukarna, de som ha jordbruk under 5 hektar, äro praktiskt taget fria från fodersädsavstående. Dessutom ha ju jordbrukarna möjlighet att få vissa tillskottsoder — jag tänker på brödsädesavrens och fodersädesavrens, som man brukar taxera till upp till tio procent av den tröskade kvantiteten. Nu är det ju också så, att gränsen mellan yrkeshönseri och småjordbruk är ganska flytande. En stor del av yrkeshönsserierna äro praktiskt taget småbruk, och man kan inte så där klart ställa den ena gruppen mot den andra. Yrkeshönsserierna spela inte heller i det stora sammanhanget en så avgörande roll. Man har beräknat — siffran är visserligen ganska approximativ — att yrkeshönsserierna stå för fem och en halv à sex procent av den totala hönsstammen och äggproduktionen.

Det finns ytterligare ett skäl som jag avslutningsvis vill anföra. Bland dem som driva yrkeshönsrier och som inte äro småbrukare finner man en hel del människor som äro handikappade i tillvaron på grund av speciella förhållanden. De kunna vara partiellt arbetsföra, behäftade med ett eller annat lyte, och ha svårigheter att slå sig fram på den fria arbetsmarknaden. Det bör vara en erkännansvärd åtgärd, om man genom en något generösare tilldelning ger dessa människor chansen att klara sig själva utan att behöva ligga samhället till last.

Det är klart, att om fodersädsituationen blir bättre, kommer också den nuvarande irritationen att bli mindre. Om jag såsom avslutning på mitt anförande skall teckna en något ljusare bild, kan jag nämna att sedan interpellationssvaret skrevs har det träffats en uppgörelse om import av 12 000 ton grynnavre, vilken kommer att användas för sitt ändamål och följaktligen frigöra motsvarande kvantitet fodersäd för bland annat äggproduktion.

Herr Persson, Karl: Herr talman! Jag hade inte tänkt att vidare ta kamarens tid i anspråk, men jag föranleddes att begära ordet då herr statsrådet sade att mitt tal om inkomstbortfall för en del småbrukare inte var riktigt.

Jag vill påpeka att det inte är säkert att de ägg som invägs till större delen ha kommit från just de jordbrukare som i somras inte fingo någon tilldelning av hönsfoder. Det är ju alldeles uppenbart att äggproduktionen har gått ned för dem som blevo utan tilldelning, oavsett att produktionen i stort sett har kunnat hållas uppe till fram på hösten.

Ang. tilldelningen av hönsfoder. (Forts.)

Det kan givetvis inte vara rätt att uppdelade Sveriges hönsodlare i två kategorier, prioriterade och oprioriterade. Det riktiga måste väl ändå vara att fördela de tillgängliga foderkvantiteterna, så långt de räcka, lika till alla som bedriva hönsskötsel.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Björkman* och *Nordenson* väckta motionen, nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor, m. m.

Föredrogs herr *von Helands* motion, nr 391, angående tillfälligt borttagande av tullen å viss elektrisk materiel m. m.

Herr **talmannen**: I denna motion åberopas, att motionen väckes med anledning av riksdagens beslut att godkänna kreditavtalet mellan Sverige och Sovjetunionen. Motionen kan emellertid icke anses stå i sådant omedelbart samband med nämnda beslut, som i § 55 riksdagsordningen förutsättes för att motion i ämnet skall få väckas efter den ordinarie motionstidens utgång. På grund härav och då något annat skäl till att motionen nu skulle få framställas icke torde kunna åberopas, finner jag mig förhindrad att göra proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr **von Heland**: Herr talman! Det kan givetvis vara besvärligt att avgöra, om en motion kan anses väckt på grund av någon händelse under riksdagen, och jag kan delvis förstå herr talmannen, som vill vara rätt så restriktiv i fråga om beviljande av proposition på sådana motioner. Emellertid är jag naturligtvis inte riktigt belåten med utgången, då jag anser den i motionen avhandlade frågan vara synnerligen betydelsefull. Jag skall emellertid inte söka någon tvist med vår ärade herr talman genom att begära votering i kammaren, utan jag skall givetvis åtnöja mig med herr talmannens domslut beträffande motionen. Jag kan göra det även av den anledningen, att jag från representativt håll inom bevillningsutskottet fått det löftet, att motionen skall få snabbbehandling om den återkommer omedelbart i januari.

Emellertid måste jag be att få tillägga litet i sakfrågan. Frågan om materialtillgången är nämligen ytterst viktig. Arbetskraftsfrågan är kanske ännu viktigare, men under behandlingen av ryssavtalet fingo vi klart för oss, hur materialfrågan ligger till. Det bekantgjordes hurusom vi i utrikesutskottet fått del av de bekymmer som man i det avseendet hade inom industrien. Vi ha fått veta, att det är mest besvärligt inom den elektriska industrien, där det är tre och ett halvt års leveranstid för beställningar som nu göras. Man vet att läget där kommer att bli ändå värre på grund av ryssavtalet. Det var av den anledningen som jag tyckte att motionen kunde vara berättigad. Ryssavtalet hade ju beslutats för någon vecka sedan under mycket livliga debatter inte minst om materialfrågan. Vi ha också fått reda på, inte minst från järnkontoret, att järnbruken sänka sin kvottilldelning till dem som tillverka jordbruksmateriel. Detta får allvarliga konsekvenser för jordbrukarna, som komma att få undvara redskap som äro synnerligen nödvändiga för jordbruket. Och detta får man se mot bakgrunden av att jordbrukarna komma att bli mest illa åtgångna när det gäller arbetskraften, ty jordbrukets arbetskraft drages till industrierna.

Därför finner jag det mycket egendomligt att inte redan något har gjorts från regeringshåll i detta hänseende. Med hänsyn härtill fann jag det mycket viktigt att frågan togs upp motionsledes. Jag kan nämna att, såsom framgår av motionen, avnämarna av elektrisk materiel redan i oktober hos regeringen

begärt att under åtminstone tre års tid få tullfrihet på viss elektrisk materiel, som finns uppräknad även i motionen. Enligt deras uppgift finns nämligen elektrisk materiel att köpa i andra länder, ehuru det ställer sig för dyrt på grund av frakt och tull. Efter all den kritik, som från borgerligt håll har riktats mot ryssavtalet, och vad som sagts om materialfrågorna, finner jag det egendomligt att inte regeringen har beaktat den framställning som har gjorts i detta hänseende.

När jag nu inte lyckats motionsledes åstadkomma att frågan upptages till behandling, skall jag, herr talman, i dag avlämna en enkel fråga till regeringen om vad regeringen ämnar åtgöra i dessa materialfrågor. Om den frågan inte blir tillfredsställande besvarad, kan jag fortsätta kritiken mot regeringen för att det inte göres något i syfte att underlätta materialanskaffningen främst när det gäller elektrisk materiel men även beträffande maskiner och redskap för jordbruket.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande motion till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kommunal fondbildning m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets driftbudget, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet i New York; samt

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av vissa marinens anslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 339, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 27 september 1946, föreslagit riksdagen att

dels med upphävande av gällande personalförteckning för rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap fastställa av departementschefen förordad personalförteckning för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas från och med den 1 januari 1947;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1947;

dels och å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa

a) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Avlöningar ett förslagsanslag av 69 200 kronor;

b) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader ett förslagsanslag av 35 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Löthner* (I: 374) samt den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 568), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning med förslag till 1947 års riksdag angående inrättandet av ett centralorgan för den ekonomiska försvarsberedskapen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 374 och II: 568

I. med upphävande av gällande personalförteckning för rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap fastställa i utlåtandet införd personalförteckning för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas från och med den 1 januari 1947;

II. godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1947;

III. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa

a) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Avlöningar ett förslagsanslag av 69 200 kronor,

b) till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader ett förslagsanslag av 35 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Bäckström*, *Heiding*, *Mannerskantz*, *Ekströmer*, *Gustav Emil Andersson*, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad*, *Malmborg* i Skövde, *Holmström* och *Sefve*, vilka ansett, att utskottet med tillstyrkande av motionerna I: 374 och II: 568 bort dels i stället för viss angiven del av utskottets yttrande göra ett uttalande av den lydelse, reservationen visade, dels ock hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 374 och II: 568 avslå Kungl. Maj:ts förslag samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa ytterligare utredning i ärendet och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! I den proposition, som utskottet har haft att behandla, föreslås inrättande av ett nytt organ som skall samordna och övertaga uppgifter som under det senaste kriget anförtrots rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap men som inte ha kunnat redovisas i propositionen.

Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap hade inte att vidtaga några egentliga verkställighetsåtgärder, och efter kriget ha kommissionens uppgifter successivt övergått på andra organ. Formellt kvarstår kommissionen, men dess verksamhet har inskränkts till utarbetande av vissa översikter.

När kriget nu har upphört och de olika krisorganen kunna förväntas så småningom komma att avvecklas, har departementschefen ansett det lämpligt att frågan om den ekonomiska försvarsberedskapens framtida ordnande upptages till omprövning. I det avseendet göra reservanterna inte någon erinran. Vi äro på samma linje som departementschefen, att det måste tillskapas ett organ, till vilket vissa uppgifter sammanföras som kunna vara angelägna för framtiden.

Men reservanterna ha icke kunnat följa departementschefen, när han här föreslår inrättandet av ett organ utan att ge anvisning om detta organs arbetsuppgifter. Det är någonting ganska enastående, att man här skall inbjudas att deltaga i ett beslut om inrättande av ett nytt ämbetsverk, där den årliga lönekostnaden uppgår till 138 400 kronor och omkostnaderna till 70 000 kronor eller tillsammans 208 400 kronor och där det skall uppdragas åt detta organ att självt verkställa utredning samt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om sina arbetsuppgifter, och det samtidigt begäres fullmakt för Kungl. Maj:t att sedermera efter denna utredning besluta i saken.

Det är således av rent principiella skäl som vi reservanter inte ha kunnat biträda propositionen. Vi dela helt den meningen, att ett sådant organ som det föreslagna bör tillskapas, enär det skulle vara till gagn för den ekonomiska försvarsberedskapen. Vi ha däremot inte kunnat bli övertygade om att den väg departementschefen valt för att genomföra sin tanke är den ändamålsenliga. Jag understryker att det måste te sig mycket egendomligt att detta nya ämbetsverk med en generaldirektör i så hög lönegrad som C 15 och med betydande personal självt skall utreda och göra upp förslag om vad det skall ha för uppgifter.

Om man studerar propositionen finner man att det är fråga om uppgifter av mångahanda slag, och man kan fråga sig, om detta ämbetsverk, sedan det inrättats med bemyndigande att självt föreslå sina arbetsuppgifter, kommer att åtaga sig alla de uppgifter som det lämpligen bör ha. Det kan man inte veta på förhand. Det kan tänkas att ämbetsverket lämnar en del arbetsuppgifter åt sidan och att dessa sedermera få överflyttas på något annat ämbetsverk eller att kanske rent av något annat organ måste tillskapas för handhavande av dessa uppgifter.

Det synes vara både lämpligt och möjligt att låta detta spørsmål bli föremål för en snabbutredning, och denna bör kunna verkställas inom en så kort tidrymd, att proposition i ämnet kan föreläggas om inte 1947 års riksdag så åtminstone det därpå följande årets riksdag.

Under kriget ha vi på grund av de då rådande förhållandena måst giva Kungl. Maj:t fullmakter av mångahanda slag, men jag måste säga att vi vilja komma ifrån detta fullmaktsgivande, och vi reservanter kunna inte vara med om någonting sådant som att bara besluta om inrättande av ett ämbetsverk och samtidigt ge Kungl. Maj:t fullmakt att förordna om arbetsuppgifterna. Vi måste anse att det står i strid mot riksdagens rättighet att pröva ämbetsver-

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

kets omfattning, löneställningar och det ändamål för vilket det tillskapas. Vi ha därför inte kunnat i alla delar biträda det förslag som Kungl. Maj:t framlagt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Enär jag har deltagit i förberedelsearbetet till denna proposition och då folkhushållningsministern är i Amerika, tar jag mig friheten att här yttra några ord i anledning av vad den siste ärade talaren har anfört.

Som alla kammarens ledamöter känna till, har det blivit en allmän uppfattning, att rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap icke var ett för ändamålet lämpligt organ, och reservanterna ha förklarat, att även de äro på det klara med att man icke kan fortsätta med arbetet angående den ekonomiska försvarsberedskapen i rikskommissionens gamla spår. Vi känna också alla till att sedan kriget den ekonomiska försvarsberedskapen alltjämt handhaves av de olika kriskommissionerna. Så länge vi ha kommissionerna kvar, ha vi organ för den ekonomiska krigsberedskapen. Men regeringen har för sin del den uppfattningen, att rätt snart — man vet inte hur länge det kan dröja — den situationen kan uppkomma, att vi icke längre behöva dessa kommissioner för deras egentliga ändamål, för ransoneringen av knappheten så att säga, och när den situationen inträder, är det enligt regeringens mening också fullkomligt naturligt, att man icke skall ha dessa kommissioner kvar enbart för handhavandet av de mindre omfattande uppgifter som angå vad man kan kalla den ekonomiska försvarsberedskapen. Vi vilja att kommissionerna skola försvinna, men man måste då detta sker ha något annat organ färdigt att övertaga dessa beredskapsuppgifter. Eljest skulle man skapa ett tomrum i vår ekonomiska försvarsberedskap. Det är på grund härav som regeringen nu har lagt fram föresvarande förslag.

Förslaget innebär två ting. Det innebär att man skapar ett mycket begränsat organ, som är berett att övertaga de förvaltningsuppgifter, som måste omhändertagas, när kommissionerna upphöra, men vilket samtidigt arbetar på att lägga fram förslag angående de slutliga former som organet för den ekonomiska försvarsberedskapen skall få.

Kammarens ledamöter känna väl till att denna proposition har föregåtts av en mycket vidlyftig utredning. Här föreligger överhuvud taget så mycket utredning som man kan räkna med. Men regeringen har kommit till den uppfattningen, att man inte så kan förutse det behov, som här i framtiden inställer sig, att man nu kan bygga upp hela organet. Därför nöjer man sig med att gå ett litet stycke på vägen och samtidigt låta detta organ i kontakt med de praktiska problemen komma fram till hur verksamheten skall utformas.

Så vitt jag kan förstå finns det inte heller något hinder för att gå den vägen. Principen måste ju anses klar, nämligen att här skall finnas ett organ, som har hand om den del av den ekonomiska försvarsberedskapen, som gäller civilbefolkningens och det civila näringslivets behov vid avspärrning och krig. Den direkt militära ekonomiska beredskapen måste däremot givetvis ordnas av militära organ. Sedan är det alldeles riktigt, att vi i dag icke kunna säga, var gränsen mellan det civila och det militära i detta fall skall gå. På den punkten kunna vi icke komma till klarhet på annat sätt än med ledning av erfarenheterna från det praktiska arbetet.

Det går inte att skapa en fortlöpande ekonomisk försvarsberedskap om man följer det förslag, som reservanterna ha framlagt. Det man tycker sig finna att

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

reservanterna mest reagera mot är, att här föreslås en generaldirektör i lönegrad C 15. Men såsom alla förstå måste den, som skall handha detta arbete, vara en i industriella och ekonomiska frågor väl insatt person, alltså en man, som vi från statsverkets sida måste anställa i konkurrens med det enskilda näringslivet. Jag skulle vilja fråga om vi, därest vi uppställa fordran på industriell och ekonomisk sakkunskap från denne generaldirektörs sida, kunna räkna med att få någon särskilt högt kvalificerad kraft till denna post, om lönen skulle sättas lägre än vad regeringen här har föreslagit. Jag tror inte, att herr Johansson i Fredrikslund är i stånd att ge ett tillfredsställande svar på den frågan.

Men vad blir resultatet, om kammaren skulle följa reservanterna? Jo, att en ny utredningskommitté tillsättes, som visserligen kan utreda en del saker, men åt vilken man icke kan anförtro några förvaltningsuppdrag. Ty reservanterna tänka sig väl inte, att vi här skola gå in på en ny linje så till vida, att vi anförtro förvaltningsuppdrag åt utredningskommittéer. Och vad blir då följden? Vi kunna ju försöka göra upp en tidtabell för att klargöra den saken. En ny kommitté måste tillsättas, utföra sitt arbete och framlägga ett förslag, vilket knappast torde kunna bli färdigt att av regeringen framläggas förrän till 1948 års riksdag. Därefter skall riksdagen besluta om ett organ, och så skall detta organ ha tid på sig för att bli varmt i kläderna. Jag tror därför att man kan räkna med att någon gång under år 1949 ha ett organ, som duger att använda.

Vad blir konsekvensen av reservanternas förslag, om vi under år 1948 finna det möjligt att aveckla kommissionerna? Antingen att vi tvingas att ha kommissionerna kvar, vilket väl är en utsikt som reservanterna inte finna särskilt lockande, eller också att det uppstår ett års tomrum, under vilken tid vi icke ha något organ för den ekonomiska försvarsberedskapen. Jag måste säga att det högeligen förvånar mig, att alla reservanterna kunna vara eniga om att ta den risken.

Jag skulle därför för min del vilja säga, att om man här strävar efter att skaffa sig fria händer gent emot kommissionerna så att de utan hinder skola kunna avecklas, så snart det blir förutsättningar härför, men samtidigt vill ha en fortlöpande ekonomisk försvarsberedskap, då skall man rösta med utskottet och icke med reservanterna.

Herr Andersson, Gustav Emil: Herr talman! När denna fråga diskuterades i avdelningen och utskottet, märktes det att skiljaktiga meningar förekommo angående själva sättet för utredningen om denna nämnd och dess arbetsuppgifter. Däremot var det ingen som vände sig mot tanken att en sådan riksnämnd för ekonomisk försvarsberedskap bör finnas.

När nu statsrådet Sköld litet ironiskt säger, att reservanterna väl ändå inte tänka sig, att en utredningskommitté skall syssla med förvaltningsuppdrag, så kunna vi ju svara att det väl är ungefär lika galet att inrätta ett ämbetsverk med en generaldirektör i spetsen, vilket ämbetsverk skall tjänstgöra som utredningskommitté. Detta blir onekligen en mycket ovanlig form för en utredning. Det är just denna anordning vi ha vänt oss emot, alltså mot att man först inrättar ett helt litet ämbetsverk med en generaldirektör i spetsen och sedan ger detta ämbetsverk i uppdrag att utreda, vad ämbetsverket i framtiden skall göra. Detta tillvägagångssätt är någonting fullkomligt nytt. Visserligen anse natur ligtvis regeringens ledamöter, att detta är mycket bra tillvägagångssätt; det förstår man ju, eftersom regeringen har framlagt propositionen. Men faktum är i alla fall, att hela förfaringssättet från riksdagens synpunkt måste te sig mycket ovanligt.

Det blir också en dyr utredning, då det redan på förhand är fastställt, att

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

ordföranden i denna utredning skall ha generaldirektörs lön och kostnaden för hela verksamheten under ett år kan väntas komma att uppgå till, såsom herr J. B. Johansson nämnde, över 200 000 kronor. Det är alltså på förhand klart, att detta kommer att bli en mycket dyr utredning.

I utskottet framhölls å ena sidan såsom någonting mycket värdefullt i det framlagda förslaget, att denna nämnd samtidigt med utredningen om vad den skall göra också skall kunna börja fullgöra sitt förvaltningsuppdrag, men å andra sidan framhölls det att riksdagen år 1948 skall få taga ståndpunkt till denna utredning och dess förslag. Skall det emellertid vara någon mening i detta tal om att nämnden skulle få syssla med förvaltningsuppdrag, så måste den ju träda i verksamhet före år 1948. Följaktligen står riksdagen då fullkomligt i efterhand; den får egentligen bara ett meddelande om att nämnden för ekonomisk försvarsberedskap har verkställt utredningen, att nämnden har fått regeringens uppdrag att träda i verksamhet och att den har trätt i verksamhet. Riksdagen står helt enkelt inför ett fullbordat faktum. Vi ha detta nya ämbetsverk, och vad riksdagens beslut i det fallet skall tjäna till är tämligen svårt att förstå. Man får väl förutsätta, att några kriskommissioner skola avvecklas under tiden, och då skall ju denna nämnd automatiskt träda i deras ställe när det gäller den ekonomiska försvarsberedskapen. Därmed är nämnden redan ett fixt och färdigt ämbetsverk. Utskottets tillägg på s. 10 i utlåtandet: »Utskottet utgår härvid från att utredningen skall kunna bedrivas så, att ärendet kan framläggas för 1948 års riksdag», rimmar därför inte alls med vad statsrådet Sköld här har framhållit och ej heller med vad utskottet tidigare har skrivit, att nämnden redan under denna tid skall syssla med förvaltningsuppdrag. Har den redan trätt i verksamhet, så har det väl bra litet värde och betydelse för riksdagen att få meddelande om vilket resultat utredningen har kommit till. Hela frågan är ju ordnad i förväg, eftersom ämbetsverket då redan är i full verksamhet.

Statsrådet Sköld menade, att vi reservanter tyckas ha räknat med att kommissionerna skola fortsätta sin verksamhet och inte avvecklas under den tid, det här gäller. Till detta kan man ju säga, att vi nu haft fred under ganska lång tid och litet var ha förutsett att kriskommissionerna skola avvecklas, varför man nästan kan ställa sig litet undrande till att inte utredningen på detta område har kunnat komma fram till så pass tillfredsställande resultat, att regeringen redan för årets riksdag kunnat framlägga ett slutgiltigt förslag om detta nya ämbetsverk sådant det skall vara. Sedan hade ju inte personalen behövt anställas förrän detta erfordras.

Men att på detta sätt skapa ett ämbetsverk, som utreder vad det självt skall göra och som eventuellt också kommer att fullgöra förvaltningsuppgifter, så att riksdagen i efterhand skall få taga ställning till frågan år 1948, det förefaller mig vara mycket märkvärdigt. Mot det tillvägagångssättet ha vi reservanter velat reagera. Riksdagen skulle enligt det framlagda förslaget ställas inför ett fullbordat faktum och i realiteten knappast kunna besluta om att ämbetsverket skall få en annan form än det redan har, ty eljest blir det ju en lucka i dess verksamhet, som kan bli ännu betänkligare än om man först hade verkställt en ny utredning. En sådan utredning borde enligt min mening ha kunnat forceras så, att proposition kunnat framläggas antingen till vårriksdagen eller till en eventuell höstriksdag 1947.

Nog finns det fog för att hålla på den gamla regeln och principen, att utredningar skola vara något så när klara, innan riksdagen fattar ett beslut, som blir bindande i den utsträckning som här är fallet. Det är ett faktum att riksdagen genom ett bifall till utskottets förslag blir fullkomligt bunden att acceptera

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

detta ämbetsverk sådant det skapar sig självt och som regeringen kommer att godkänna det och låta det träda i funktion och eventuellt i full verksamhet, om detta blir aktuellt under den tid det här gäller. Sedan kan riksdagen ingenting göra åt saken. Det är detta vi anse betänkligt. Jag tror att det kommer att väcka mycket stort uppseende, att riksdagen fattar beslut om att inrätta ett mindre ämbetsverk med en generaldirektör i spetsen för att utreda frågan om sin egen organisation.

Att reservanterna särskilt skulle ha vänt sig mot förslaget att placera generaldirektören i lönegrad C 15 är inte riktigt. Vi ha ingenting emot att generaldirektören, när ett ämbetsverk en gång kommer till stånd, skall placeras i denna lönegrad. Men vi anse det litet egendomligt, att en utredningsordförande skall vara generaldirektör i lönegraden C 15; ty första tiden blir han ingenting annat än utredningsordförande.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Den av herr Andersson framkonstruerade motsatsen mellan vad propositionen innebär och vad som föreslås av utskottsmajoriteten är endast skenbar.

Förslaget innebär ju, att här skapas ett litet verk med ett begränsat antal tjänstemän och begränsade anslag till sitt förfogande. Det finns väl ingenting att anmärka mot att detta verk, om det kommer till stånd, övertager förvaltningsansvar i den utsträckning det kan göra detta inom ramen för den av riksdagen beslutade organisationen och så långt de beviljade medlen förslå, samtidigt som verket bedriver sitt utredningsarbete. Och när utredningsarbetet leder fram till ett förslag om utvidgning av organisationen, underställes detta förslag riksdagens prövning. Då har ju riksdagen på varje punkt haft full möjlighet att bestämma rörande detta verks utseende, dess omfattning och arbetsuppgifter.

Det finns alltså icke något hinder för att detta verk å ena sidan kan undan för undan övertaga förvaltningsuppgifter inom ramen för vad riksdagen har beviljat i fråga om personal och pengar och å andra sidan samtidigt utarbeta förslag om utvidgningar, som riksdagen därefter får taga ställning till. Riksdagens prövning av dessa frågor blir genom detta tillvägagångssätt inte på något vis åsidosatt.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Statsrådet Sköld kringgick kanske i sitt anförande vad som i detta sammanhang är det väsentliga, nämligen att man här på förhand tillskapar ett ämbetsverk.

Herr statsrådet talade om den ekonomiska försvarsberedskap som förut finnes. Ingen meningsskiljaktighet råder om att den bör ersättas med någonting annat och att kommissionerna böra försvinna. Det är ett allmänt önskemål.

Men så frågade statsrådet, vad vi vilja att man skall utreda, och hänvisade till att det har varit en utredning. Detta uttalande av statsrådet Sköld stämmer inte med den i ärendet föreliggande propositionen. Av den framgår, att meningarna i remissyttrandena ha brutit sig mot varandra när det gäller centralorganets kompetensområde och dess befogenheter gent emot andra myndigheter, och departementschefen har enligt propositionen inte ansett det möjligt att på grundval av den nu i ärendet förebragta utredningen taga definitivt ståndpunkt till dessa frågor, varför en överarbetning av utredningsmaterialet måste ske. Det är denna överarbetning som vi reservanter förmena att departementschefen borde ha igångsatt omedelbart efter det remissvaren inkommit, eftersom han

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.

(Forts.)

själv anser en sådan nödvändig, för att på det sättet få meningsskiljaktigheterna beträffande centralorganets kompetensområde och dess befogenheter gent emot andra myndigheter klarlagda.

Vad vi vända oss mot är, att det här tillskapas ett nytt ämbetsverk, som självt skall besluta, visserligen efter Kungl. Maj:ts medgivande, vilka arbetsuppgifter som skola åvila det. Det finns också rådum för att utföra en sådan överarbetning rörande det här föreliggande spörsmålet. Jag vill ifrågasätta, om det är så lämpligt att låta det nytillskapade ämbetsverket självt uppgöra förslag beträffande gränsdragningen mellan det civila och det militära härvidlag. Jag tror att den uppgiften borde ha anförtrots åt en mera opartisk instans än detta ämbetsverk efter sin tillkomst kan anses vara.

Att statsrådet nämnde lönegradsplaceringen C 15 för generaldirektören och därvid riktade en fråga till mig var fullkomligt onödigt. Reservanterna ha ju inte ingått i prövning av huruvida lönegraden C 15 i detta fall är den lämpliga eller inte. Eftersom vi vilja ha ett uppskov med beslutet, blir detta ett ställningstagande som vi få tillfälle att göra när det nya förslaget framlägges.

Det finns således alla skäl att på nytt förbereda detta ärende genom en granskning av det tidigare upprättade sakkunnigeförslaget och med hänsynstagande till de erinringar, som remissinstanserna ha gjort. Jag måste vidhålla, att det framlagda förslaget innebär någonting alldeles nytt och principiellt oriktigt, nämligen att riksdagen skall anvisa medel till ett nytt ämbetsverk utan att vi veta omfattningen av dess arbetsuppgifter. Arbetsuppgifterna äro väl ändå det grundläggande när det gäller både ämbetsverkets tillkomst och den personalstat, som skall uppgöras för ämbetsverket, och alla därmed sammanhängande frågor.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det som mest tycks ligga i vägen för utskottets ärade ordförade när det gäller att ta ställning till denna fråga är, att det skulle vara så ovanligt att det nästan är någonting oerhört, om riksdagen fattar beslut i enlighet med det föreliggande förslaget.

Men har inte också utskottet observerat, att det här är fråga om någonting ovanligt? Utskottet säger på s. 9: »Ett dylikt förfaringsätt kan visserligen förefalla ovanligt, men synes likväl utskottet innebära en praktisk lösning av förevarande spörsmål med hänsyn icke minst till angelägenheten av att ett centralorgan snarast möjligt inrättas för det viktiga förvaltningsområde, varom här är fråga.» Utskottet har, om jag får använda ett något vanvördigt uttryck, inte precis fallit i farstun för det ovanliga i detta, utan har liksom departementschefen undersökt, hur saken praktiskt skall ordnas under den förutsättningen, att centralorganet snarast möjligt bör inrättas.

Nu ha reservanterna egentligen inte direkt vågat säga, att det inte är så kinkigt med detta »snarast möjligt», men den synpunkten kommer ändå, ehuru ganska vagt, fram i reservationen, att det kan tänkas gå bra i alla fall. Det heter i reservationen: »Enligt utskottets mening torde det vara möjligt, att med det utredningsmaterial, som nu står till buds, låta genom särskilt tillkallade sakkunniga verkställa den ytterligare utredning som erfordras för frågans lösning så att ärendet i fullt färdigt skick kan föreläggas 1948 års riksdag.»

Utskottets ärade ordförande gjorde nu i sitt senaste anförande en liten insinuation om att departementschefen omedelbart borde ha igångsatt denna utredning utan att framlägga ett förslag sådant som detta för riksdagen, ty då kunde saken kauske ha blivit klar ännu fortare. Bakom detta ligger, att

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

utskottets ärade ordförande känner det litet obehagligt att man inte kan komma tillräckligt fort fram, och jag tycker att detta obehag är ett tecken på gott omdöme.

Sedan fortsätter reservationen: »Intill dess frågan sålunda blivit avgjord torde riksnämndens blivande uppgifter kunna liksom hittills utan alltför stor olägenhet omhänderhavas av de myndigheter och organ, som hittills ombesörjt desamma.» Utskottets ärade ordförande hoppas naturligtvis att det inte skall behöva dröja, såsom statsrådet Sköld sade, längre än fram till år 1949. Tycker ändå inte kammaren att det vore lyckligt, om vi inte skulle behöva behålla alla kristidsorganen bara för att de skola fullgöra de uppgifter, som skulle ha tillfallit detta nya ämbetsverk?

Det är de synpunkterna som man så hårt trycker på i propositionen och som helt ligga bakom utskottets ståndpunktstagande.

Den något akademiska diskussion beträffande utrednings rätt att omhändera förvaltningsuppgifter o. s. v., som herr Andersson i Södergård ville uppta, har redan berörts av statsrådet Sköld. Han har påpekat att de förvaltningsuppgifter, som det kan bli fråga om, i och med vad utskottet har skrivit äro ytterligt begränsade. Det gäller endast de förvaltningsuppgifter, som automatiskt skola tillfalla nämnden i händelse av kristidsorganens upphörande på en eller annan punkt. Och det är väl ingenting att vara mörkrädd för. Kristidsorganen ha väl inte blivit så kära för reservanterna, att de för den sakens skull äro rädda för det ifrågasatta ämbetsverket?

Vad nu beträffar den oerhörda nyheten i det föreliggande förslaget, skulle jag vilja peka på det för varje medlem av riksdagen välkända faktum, att nya ämbetsverk ofta få i uppgift att utarbeta förslag till sin egen instruktion, som sedan underställes Kungl. Maj:t för prövning och stadfästelse. Det är ju här inte fråga om just detta, men det kan väl ändå inte bli tal om en så stor väsensolikhet i dessa båda fall, att man behöver liksom ana rent revolutionära tendensers inträdande i riksdagen på grund av det föreliggande förslaget.

Utskottets ordförande hade liksom herr Andersson i Södergård synnerligen stora bekymmer över hur dyr denna utredning skulle bli. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det inte bara gäller utredning, utan också övertagande av de förvaltningsuppgifter med avseende på den ekonomiska försvarsberedskapen, som så snart som möjligt böra avlyftas från krisorganen. Här har gjorts stor affär av de 200 000 kronor, som det nya ämbetsverket för vart år skulle kosta, men herrarna förbisågo då att lämna redovisning för vad utredningsmännen föreslagit, nämligen en årlig kostnad för det nya ämbetsverket av 650 000 kronor. Utsikten att få ett så stort ämbetsverk har tydligen i någon mån skrämt departementschefen, och jag tycker att den borde skrämra också riksdagen. Departementschefen har därför utgått från att det i detta fall inte skall bli något vanligt, jag höll på att säga fast ämbetsverk, utan i stället ett verk med ett litet eller ett större antal tjänstemän, allteftersom förutsättningarna för dess funktion efter hand förändras. Jag antar att det också är en väldig nyhet i svenskt förvaltningsväsen, att vi på detta sätt få ett ämbetsverk med mycket få ordinarie tjänstemän, som ha fullmakt för sin livstid. Det rör sig i detta förslag om tre tjänstemän på ordinarie stat. Jag tror visst, att det kommer att behövas flera, men man kan räkna med att detta ämbetsverk, under det arbetet fortgår och erfarenheter vinnas, bättre än en utredning kan bedöma, hur långt en begränsning är möjlig.

Utskottets ordförande slutade med en ganska hotande varning till riksdagen att inte fortsätta att lämna Kungl. Maj:t fullmakter på samma sätt som varit

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.

(Forts.)

vanligt under kristiden; här var det, menade han, fråga om en sådan fullmakt. Jag vet inte, om herr Andersson i Södergård misstänkte att denna ordförandens synpunkt kanske var litet luftig med tanke på vad utskottet självt sagt i det fallet och vad som ytterligare understrukits i statsrådet Skölds sista anförande. I utskottet var ingen av oss pigg på att ge Kungl. Maj:t en sådan fullmakt, och det säga vi ifrån i utlåtandet: »I motsats till departementschefen anser emellertid utskottet, att sedan riksnämnden till Kungl. Maj:t inkommit med förslag rörande dess uppgifter, befogenheter och framtida organisation, detta spörsmål bör underställas riksdagens prövning.» Statsutskottet har som synes visst inte offrat riksdagens dyrbaraste rättigheter Kungl. Maj:t till behag. Jag tror nu inte att det rent praktiskt sett hade varit så farligt att gå den väg, som propositionen här anbefaller, men jag är lika angelägen som statsutskottets ordförande att säga stopp när det gäller för riksdagen att taga ståndpunkt till ett sådant förslag.

Till och med statsutskottets ärade ordförande höll på att det skulle vara en snabbutredning. Nu ha vi att välja mellan antingen att låta ämbetsverket börja sin verksamhet den 1 januari 1947 eller att vänta två eller kanske två och ett halvt år till 1949 och under den tiden, med de olägenheter som därav följa, låta kristidskommissionerna fortsätta sin verksamhet.

Jag tror, herr talman, att det inte föreligger några som helst konstitutionella vådor ur riksdagens synpunkt av ett bifall till statsutskottets föreliggande förslag. Alla praktiska hänsyn tala dessutom för bifall till detta förslag.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Andersson, Gustav Emil: Herr talman! Herr Oscar Olssons sista argument vittnar om att han trots sin lärdom har mycket svårt att fatta både vad som är skrivet och vad som är talat; men det är kanske inte första gången man gör den iakttagelsen.

Herr Olsson säger, att det är skillnad om utskottets förslag bifalles och utredningen igångsättes den 1 januari 1947 och om man enligt reservanternas förslag skall vänta ett par, tre år. Var i reservationen kan herr Olsson utläsa, att man skall vänta två eller två och ett halvt år innan utredningen sättes i gång? Vi ha ju i stället skrivit, att ärendet i fullt färdigt skick bör föreläggas 1948 års riksdag. Det är ändå att göra sig skyldig till en väl stor feltolkning både av vad som är skrivet och av vad som är talat, då man faller ett sådant yttrande som herr Olssons om vad reservationen innehåller.

Herr Olsson undrade, om vi hade så stor kärlek till kriskommissionerna, att vi skulle vilja ha dem kvar ett par år till. Nej, jag försäkrar herr Oscar Olsson, att vi reservanter säkert älska dem mycket mindre än han själv gör. Ty åtminstone flertalet av oss ha haft så pass många och tråkiga erfarenheter av dessa kriskommissioner och deras verksamhet, att vi vilja se dem försvinna fortast möjligt. Men vad vi önska spelar ju ofantligt liten roll i fråga om kriskommissionernas livslängd. De komma nog att leva rätt länge ännu, vår bön och vilja förutan och oberoende av om vi önska dem en snar hädanfärd eller ej.

Jag förstår fortfarande inte hur det som utskottet skrivit riktigt kan gå ihop med vad herr Oscar Olsson här säger. Herr Oscar Olsson poängterar ju starkt att det bara gäller en utredning om, som det heter i utskottsutlåtandet, nämndens »uppgifter, befogenheter och framtida organisation», en utredning som utskottet beräknar vara färdig till 1948 års riksdag. Herr statsrådet

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

Sköld säger också, att riksdagens fria prövningsrätt inte på något sätt föregripes. Men ändå skall denna nämnd stå fix och färdig med enligt förslaget en generaldirektör, en byråchef och ett kontorsbiträde såsom ordinarie tjänstemän samt en kanslichef, en förste byråsekreterare och en aktuarie på övergångsstat. Nämnden skall, i den omfattning som erfordras, handha alla de förvaltningsuppdrag, som kunna bli aktuella under tiden fram till år 1948. Om emellertid stora arbetsuppgifter påläggas denna nämnd, när den en gång är i fullt arbete, måste det ovillkorligen innebära att riksdagen inte fritt och obundet blir i tillfälle att pröva vilka dessa arbetsuppgifter äro. Det måste ske innan ämbetsverket är tillskapat och i full verksamhet. Det är detta nya tillvägagångssätt vi vända oss emot.

Herr Oscar Olsson hänvisar till att utskottet också ansett det ovanligt, att ett ämbetsverk skall självt utreda och inkomma med förslag rörande de uppgifter och befogenheter, som skola tillkomma det, men att utskottet ändå funnit det praktiskt och lämpligt att så sker. En sådan tankegång måste emellertid leda hän till rätt underliga konsekvenser.

Jag vidhåller att jag inte kan finna det annat än principvidrigt och i hög grad stående i motsatsförhållande till riksdagens tidigare ställningstaganden i dylika frågor, att denna nämnd, vars första uppdrag är ett rent utredningsuppdrag, redan från första början skall utgöras av en generaldirektör som ordförande med generaldirektörs lön och en stab av fast anställda tjänstemän. Jag tror inte det vore lyckligt om man skulle slå in på den vägen i fortsättningen.

Den utredning, som reservanterna tänkt sig, skulle givetvis kunna vara klar tidigare än till 1948 års riksdag. Om det blir en höstriksdag nästa år skulle förslag i ärendet kanske kunna föreläggas denna riksdag, ty genom det utredningsmaterial som finnes och de utförliga remissyttranden som avgivits liksom även vederbörande departementschefs ställningstagande till frågan är mycket av arbetet undanjort, varför en överarbetning av denna fråga inte skulle behöva ta så lång tid.

Herr **Wetter**: Herr talman! I vissa yttranden över ekonomiska försvarsberedskapsutredningens förslag har, särskilt av överbefälhavaren, framhållits att det är mycket svårt att dra en gräns mellan en planering för försvarets behov och en planering för civila behov. Det är ganska klart att dessa båda områden gripa in i varandra, särskilt om man betänker det oerhörda behov av materiel som föreligger för försvaret och den inverkan en order därifrån får på stora grenar av vår industri.

För inte länge sedan har emellertid av Kungl. Maj:t tillsatts en kommitté, som skall utreda organisationen av den militära förvaltningsapparaten, däri inbegripen organisationen av krigsmaterielverket med dess stora planeringsuppgifter på det industriella området. Man ställer sig nu frågan: föregriper inte den Kungl. Maj:ts proposition, som här föreligger, denna andra utredning? Det nya moment, d. v. s. den utredning, som här kommit till, borde ställa en tveksam inför vad man här går att besluta.

Nu säger man att detta ämbetsverk skall överta kriskommissionernas arbete. Ja, alla i riksdagen vilja vi väl att dessa kommissioner skola upphöra så snart som möjligt, men är det då inte möjligt att åstadkomma detta med något annat medel än genom att tillsätta ett ämbetsverk? Det finns kanske enklare former att välja än ämbetsverkets med dess löneskalor och personalbesättningar etc. Lika väl som vi under dessa år haft kommissioner av tillfällig natur, skulle det väl varit möjligt att ordna en övergångsform även i detta fall, som kanske

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.

(Forts.)

så småningom, när saken blivit mera moget övervägd, skulle kunna leda till inrättandet av ett ämbetsverk.

Jag tycker det är mycket sorgligt att vi i en organisationsfråga som denna hamnat på partipolitiska linjer. Det skulle inte behövt ske. Vad alla vilja är ju att nå ett gott resultat. Riksdagen har väl i alla fall ändå alltid beaktat sparsamhetssynpunkterna, och jag tycker att man i sparsamhetens intresse borde ställa sig tveksam gentemot inrättandet av ett ämbetsverk av denna omfattning. Det borde inte vara omöjligt att skapa en övergångsform, som lättare kan leda till ett slutgiltigt resultat.

Häri instämde herr *Andersson, Elon*.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Herr Wetters anförande ger mig anledning till den reflexionen, att man nog inte kan säga, att tillstyrkandena i denna fråga gå efter politiska synpunkter, då ju överbefälhavaren så ytterligt starkt givit uttryck åt den mening som statsrådet Sköld här i dag framfört.

Överbefälhavaren börjar sitt yttrande, återgivet på s. 20 i propositionen, på följande sätt: »Många skäl tala emellertid för att förlägga även den rent militära beredskapsplaneringen till centralorganet.» Därefter följer den upplysning som herr Wetter gav kammaren, nämligen att det av Kungl. Maj:ts proposition nr 120/1946, s. 2, framgår att en dylik utredning är att vänta. »I avvaktan på resultatet härav», säger överbefälhavaren, »anser jag mig icke nu kunna taga ställning till det lämpligaste sättet för handläggning av det krigsindustriella planeringsarbetet.» Och sedan säger han: »Något definitivt avgörande i denna fråga synes icke heller vara nödvändigt att fatta, eftersom det centrala beredskapsorganet, även om det — vilket är önskvärt — inrättas fr. o. m. 1 juli innevarande år, torde bli fullt sysselsatt med att bearbeta de erfarenheter, som vunnits i dessa avseenden under de gångna beredskapsåren.» Överbefälhavaren trycker således mycket kraftigt på att detta beredskapsorgan, som vi här diskutera, bort stå färdigt den 1 juli 1946.

Därmed är kanske i någon mån också en anvisning given, som kan lugna reservanterna beträffande frågan om ett uppskov med detta ärende. Jag har den allra största vördnad och respekt för herr Anderssons förstånd och läskunnighet, och jag tvivlar således inte alls på att han i det fallet fyller vilka högt ställda förväntningar som helst, men ibland kan det hända även den bästa, att han inte är med när en motståndare för sin talan, vilket ju inträffade i detta fall. Jag sade visst inte att reservanterna skulle vilja ha utredningen uppskjuten i två och ett halvt år. Jag återgav vad som står i utskottsutlåtandet, nämligen att utskottet utgår från »att utredningen skall kunna bedrivas så, att ärendet kan framläggas för 1948 års riksdag». På den punkten råder det ingen meningsskiljaktighet mellan mig och herr Andersson. Men sedan sade jag, och det står jag för, att detta angelägna organ, för den händelse reservanterna skulle segra, inte kan träda i verksamhet förrän om två eller två och ett halvt år.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Skälen till att jag motionerat i denna fråga äro i stort sett två. Det ena är det rent principiella, att man inte, när man upprättar nya ämbetsverk och fasta tjänster, bör gå fram efter så svävande riktlinjer som här äro uppdragna. Därmed har jag inte sagt, att det inte kan finnas undantag, men i så fall borde väl tjänsterna tillsättas med eobeteckning eller som extra, så att man inte, såsom man gör med ordinarie

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

tjänster, bundit sig för deras bibehållande. Jag skall emellertid inte förlänga debatten med att uppehålla mig vid detta skäl.

Det andra skälet är det rent praktiska, att det enligt min mening är felaktigt att inrätta ett ämbetsverk, vare sig det nu får att utreda sina egna arbetsuppgifter eller man låter en kommitté eller departementet självt göra det, innan man kan skåda något så när klart till vilket resultat utredningen rörande försvarsväsendets centrala förvaltning kan komma. Herr Wetter har redan varit inne på denna fråga. Han nämnde särskilt krigsmaterielverket, men jag kan tänka mig att även andra centrala förvaltningsorgan stå i ett visst samband till den nu debatterade nämnden. Säg bara att man kommer överens om att krigsmaterielverket skall vara kvar i nuvarande omfattning. Skall det då inte svara för planläggning och lagerhållning etc. i kanske rätt avsevärd utsträckning? Om man kommer till det resultatet, att krigsmaterielverket skall antingen avskaffas eller skäras ned i fredstid till en organisation, som inte kan ta på sig uppgifter i någon större omfattning, måste ju även detta inverka på organisationen av denna nämnd.

Den utredning, som nu tillsatts, behöver ju inte ha kommit till något definitivt resultat, men man måste väl ha huvudlinjerna något så när klara. Kan man, innan man sett dessa huvudlinjer för organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning, göra upp en definitiv plan för riksnämndens arbete? Om man gör det, tror jag man får lov att göra om den sedan en gång, och redan av den orsaken bör man nog inte hasta för mycket.

Utskottsmajoritetens talesmän säga, att det skulle avsevärt försinka hela frågan, om man nu avsloge propositionen och väntade på en ny utredning. Jag tror inte det, dels av det skäl jag nyss anförde, att man ändå måste ta hänsyn till den militära centralförvaltningens framtida öde, men dels också av det skälet att riksnämnden själv väl måste ha tid på sig att utreda vad den skall göra, och jag tänker mig att det kommer att ta minst lika lång tid som om någon annan myndighet gör det. Denne generaldirektör, som skall verkställa utredningen, kommer nämligen med all sannolikhet regeringen, högt kvalificerad som han förmodligen kommer att vara, att anse såsom en synnerligen lämplig man att ta till alla möjliga andra utredningar. Han kommer kanske inte att få syssla så mycket med dessa frågor, som han egentligen är tillsatt att utreda. Det är ju ett sådant riv efter personer för specialutredningar av olika slag, att stor risk föreligger härför. Statsråden komma förmodligen att falla för frestelsen att ta honom till både det ena och det andra. Jag tror att denna utredning kommer att dra längre tid än den skulle ha gjort, om man gått någon av de vägar vi tänkt oss.

Jag kan heller inte förstå varför denna fråga skall vara politisk. Det är ju en rent praktisk fråga. Jag gjorde inom utskottet ett försök att få till stånd en sammanjämkning, som innebar att man i utskottets skrivning skulle utsäga, att nämnden inte behövde igångsättas omedelbart och dessutom att hänsyn borde tagas till utredningen om försvarsväsendets centralförvaltning. Varken de som stodo för det alternativ, som nu föreligger i form av en reservation, eller den nuvarande utskottsmajoriteten ville emellertid reflektera på någon uppmjukning. Det var på sätt och vis synd, ty denna fråga bör ju inte vara någon politisk sak.

Jag har inte vare sig vid utskottsbehandlingen eller här i kammaren kunnat bli tagen ur mina tvivelsmål, vare sig då det gäller det principiellt felaktiga i att tillskapa ett ämbetsverk på sätt här skett eller då det gäller de synpunkter som här i övrigt blivit framförda. Något så snabbt eliminerande av de krisorgan, vilkas uppgifter delvis skulle övertagas av detta nya ämbetsverk, att

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.

(Forts.)

här skulle uppstå ett interregnum, under vilket inget organ finnes för dessa uppgifter, kan man nog tyvärr inte räkna med. Men vi skola väl ändå inte behöva räkna med ett nytt krig inom de närmaste månaderna eller redan under nästa år, utan det bör väl bli tid för en utredning. Om läget skulle visa sig bli särskilt allvarligt, bör nästa års riksdag kunna få igenom ett snabbförslag i frågan. Nog böra vi väl ändå taga ett par år på oss att i lugn och ro kunna tänka ut hur denna fråga skall ordnas i framtiden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Den siste ärade talarens argumentering var åtminstone delvis ganska uppseendeväckande. Om man utgår från herr Mannerskantz uppfattning att vi lugnt och tryggt kunna lita på att det inte blir några internationella förvecklingar under de närmaste åren, är det, herr Mannerskantz, kanske åtskilligt i vårt försvarsväsende som vi under en fredstid kunna låta vila. Jag undrar om herr Mannerskantz vill ta den konsekvensen av sin lära. Vi ha i regeringen trott, att det var vår skyldighet att se till att försvarsberedskapen uppehålls även i fredstid.

Herr Mannerskantz gjorde också gällande att en generaldirektör i lönegrad C 15 skulle bli en sådan förbålt duktig karl, att statsråden inte skulle låta honom vara i fred utan engagera honom för alla möjliga andra uppdrag. Jag kan inte trösta herr Mannerskantz med att vi för att göra honom till viljes skola ta en så pass obetydlig person, att man inte kan ställa några anspråk på honom.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att replikera herr Wetter, och i detta sammanhang kanske jag får tillfälle att säga ett litet ord även till herr Mannerskantz och till herr Andersson.

Herr Wetters första fråga lydde: föregriper icke det nu föreliggande förslaget den militära förvaltningsutredningen? Om herr Wetter med sin erfarenhet tänker närmare på saken, tror jag han skall finna, att den inte gör det. Ur utredningssynpunkt kommer denna utredning att ske jämsides med den militära förvaltningsutredningen och under samverkan med denna. Det är ju praktiskt att så sker. Detta organ kommer ju inte ens under den närmaste tiden att överta några förvaltningsuppgifter från de militära förvaltningsorganen, således uppgifter som tillkomma krigsmaterielverket och försvarsförvaltningarna, utan dessa komma ju att bestå som hittills. Det är de förvaltningsuppgifter, som nu ligga under kriskommissionerna och som även i framtiden självfallet komma att handhas av rent civila organ, som komma att övertas av denna nämnd. Arbetsfältet blir inte heller så stort i början, att det icke kommer att finnas ett gränsområde mellan de militära och civila förvaltningarna, inom vilket man för framtiden har full handlingsfrihet. Denna utredning kommer således inte att på något sätt föregripa den redan igångsatta utredningen. Med detta har jag också svarat herr Mannerskantz när han säger, att det väl måste inverka om det blir ett stort krigsmaterielverk eller ett litet krigsmaterielverk eller intet alls. Detta organ kommer under den närmaste tiden att arbeta tillsammans med det nuvarande krigsmaterielverket, och därför blir det här icke fråga om några konflikter eller några ingripanden. Man behöver inte heller hysa fruktan för att planläggningen skall behöva göras om. Det blir ju endast fråga om hur mycket detta organ skall tillväxa i framtiden.

Herr Wetter frågade vidare: skulle man inte kunnat finna någon annan övergångsform än den nu föreslagna? Ja, ärade kammarledamöter, det är en fråga som är värd att diskutera. Man bör då emellertid observera att regeringen prövat denna fråga och försökt komma till ett resultat beträffande den lämpligaste övergångsformen, och regeringen har funnit att det förslag som här

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

lagts fram, innefattar den bästa övergångsform vi kunna uttänka. Detta regeringens förslag går sedan till riksdagen och till statsutskottet, men de som i statsutskottet reserverat sig ha inte på grundval av det föreliggande omfattande utredningsmaterialet föreslagit någon övergångsform, som kunnat jämföras med regeringens förslag. De framlägga endast ett förslag som skjuter hela frågan på framtiden och som, herr Mannerskantz får säga vad han vill, en vacker dag ställer oss i den situationen, att vi måste fråga oss, om vi kunna avveckla kommissionerna utan att vi ha något organ färdigt att överta den ekonomiska försvarsberedskapen. Herr Wetters anmärkning går således till utskottsreservanterna, som tagit en felaktig ståndpunkt, ty då de icke velat acceptera Kungl. Maj:ts förslag, hade det egentligen varit deras skyldighet att föreslå ett alternativ. Nu kan med skäl sägas, att här icke finns något annat förslag att välja än det Kungl. Maj:t framlagt.

Herr Wetter säger vidare att riksdagen ju alltid är böjd för sparsamhet, och jag förmodar att han menar, att det föreliggande förslaget brister i detta avseende. Men är inte detta en överdrift? Jag kan aldrig tänka mig att herr Wetter förfallit till samma missförstånd som herr Andersson, som här räknade upp den personal, som skulle erfordras av detta ämbetsverk, och nämnde en kanslichef, en förste byråsekreterare och en aktuarie. Jag skulle tro att herr Andersson vid närmare eftertanke inser, att dessa tre personer äro tjänstemän, som redan inneha tjänstefullmakt och som staten får betala lön för, vare sig riksdagen i dag säger ja eller nej till det föreliggande förslaget. Följaktligen är det här endast fråga om en generaldirektör i lönegrad C 15, en byråchef i C 6 och ett kontorsbiträde i A 4. Det är all den nya personal som kommer att erfordras, och jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på att det av dessa ju egentligen endast är två tjänstemän som kosta några nya pengar enär kanslibiträdet också redan är anställt. Att märka är emellertid att riksdagen och Kungl. Maj:t beträffande dessa förordnade tjänster endast binda sig för en tid av högst sex år. Inte ens på denna punkt kan man därför säga att detta förslag binder riksdagens handlingsfrihet för framtiden.

Jag tror att jag kan konkludera med att ännu en gång säga, att om man vill skapa en ordning, där man å ena sidan har ett organ som i mån av behov kan överta de uppgifter inom den ekonomiska försvarsberedskapen, vilka för närvarande åligga kriskommissionerna, och som å andra sidan kan fortsätta utredningsarbetet jämsides med den pågående militära förvaltningsutredningen, fyller det föreliggande utskottsförslaget de krav som därvidlag kunna ställas.

Herr Wetter: Herr talman! Jag vill ta bort den eventuella misstanke som kan förefinnas hos kammaren efter herr Olssons anförande, att jag skulle ha försökt missleda kammaren då jag citerade överbefälhavarens yttrande. Om man studerar överbefälhavarens yttrande, får man det intrycket att han i högsta grad stöder den uppfattning, som jag tog till intäkt för vad jag sade om att den planering, som erfordras för krigsmaktens behov, hänger ihop med den planering, som erfordras för civilt behov. Det var på denna punkt jag stödde mig på överbefälhavarens uppfattning. Om överbefälhavaren angivit tidpunkten till den 1 juli, har jag ingen anledning att hysa annan mening, ty det måste ju finnas ett organ, som kan ta hand om dessa uppgifter. När det sedan blir fråga om hur detta organ f. n. skall se ut, skilja sig emellertid våra uppfattningar.

Med anledning av herr statsrådets svar på mina frågor skulle jag beträffande den första frågan vilja säga, att jag för min del inte tror att det skälet är verkligt bärande, att det skulle vara bättre för utredningsarbetet beträffande denna

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.

(Forts.)

stora organisation, som gäller både det civila och försvaret, att det skedde på två, jämsides löpande utredningar, än om de koordinerades på en hand. Detta är min uppfattning, men det kan naturligtvis finnas olika uppfattningar om den saken.

Jag vill däremot gärna biträda herr statsrådets yttrande i det avseendet, att jag tycker det är synd att reservanterna i statsutskottet inte ha gått på en mera positiv linje än den de följa. Ty själva kärnpunkten är ju att vi skola ha ett organ för de frågor som beröra den ekonomiska försvarsberedskapen — det enligt min mening felaktiga är att vi nu skola därför skapa ett *ämbetsverk*.

Herr von Heland: Herr talman! När man som jag blivit utsedd till ledamot av en utredning och denna utredning icke ens har påbörjat sitt arbete, är det givetvis besvärligt att yttra sig i en fråga, som berör området för utredningen. Jag måste ändå göra det med anledning av statsrådets Skölds anförande.

Herr statsrådet ansåg, att ett bifall nu till statsutskottets förslag inte skulle kunna föregripa förvaltningsutredningen. Jag kan inte vara så tvärsäker i mitt omdöme på denna punkt som herr statsrådet. Jag tror att det kan finnas en möjlighet att denna utredning kan på det sättet föregripas i vissa avseenden.

Herr statsrådet sade vidare, att om man skall avveckla kommissionerna så måste man ju ha något organ, som kan ta hand om den saken, och herr statsrådet kritiserade reservanterna — jag tillhör inte dem — för att de inte hade kommit med något alternativt förslag. När jag hörde detta erinrade jag mig den proposition, som herr statsrådet var fader till såsom försvarsminister då krigsmaterielverket första gången nämndes, och jag hoppas jag minns rätt, att herr statsrådet i denna proposition själv har lagt fram det alternativ, som reservanterna nu enligt herr statsrådets mening underlåtit att framlägga. Där diskuterades, enligt vad jag tror mig minnas, möjligheten att krigsmaterielverket även skulle kunna i en framtid övertaga rikskommissionens för ekonomisk försvarsberedskap uppgifter. Jag, som överhuvud taget var mycket kritisk mot krigsmaterielverket och dess tillkomst, ansåg då att detta var den enda uppgift som egentligen vore befogad för krigsmaterielverket och att den alltså i framtiden mycket väl kunde tänkas påvila detta verk. Nu kan man ju inte, innan förvaltningsutredningen är klar med sitt arbete, veta hur det kommer att gå med krigsmaterielverket. Men så mycket vet man redan nu, att upphandlingarna för försvaret i framtiden måste bli väsentligt mindre än hittills och att alltså även omfattningen av krigsmaterielverkets uppgifter blir mindre, varför den möjligheten finnes att åtminstone en stor del av de olika uppgifter, som tidigare ålegat rikskommissionen, skulle kunna övertagas av krigsmaterielverket.

Ur den synpunkten tycker jag det vore oklokt, om kammaren här skulle ta statsutskottets förslag. Jag har tillhört dem som velat opponera sig emot att regeringen har lämnat krigsmaterielverket nya uppgifter, men jag måste ju erkänna för herr statsrådet Sköld, att om regeringen gäve verket den uppgiften att eventuellt börja uppsuga uppdrag från olika kommissioner, så skulle jag för min del inte opponera mig. Ty det tycker jag vore en naturligare utveckling än att tillsätta ett helt nytt organ.

Herr Holmbäck: Herr talman! I sitt anförande sade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet bl. a. att en del av dessa befattningar inte äro några nya befattningar utan sådana, som redan finnas på staten, och att det bara är fråga om en överflyttning. Jag kanske kan tillåta mig i det sammanhanget att fråga herr statsrådet om en sak. Om man ser i utskottets utlåtande på s. 3 finner man, att det där sägs att det i den nu gällande organisationen finns sju olika befattningar. Å s. 10 finna vi vidare att det skall finnas sex olika befattningar i den nya organisationen. Å s. 3 uppräknas de sju olika befattningarna, men så

Ang. den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.
(Forts.)

står det följande: »Av dessa befattningar äro avdelningschefs- och kanslibetjädesbefattningarna ävensom den extra ordinarie förste byråsekreterarebefattningen vakanta. Den ordinarie förste byråsekreteraren, aktuarien och kontorsbiträdet tjänstgöra för närvarande i livsmedelskommissionen. De kanslichefen tillkommande avlöningsförmånerna utgå från den i folkhushållningsdepartementets avlöningsstat upptagna anslagsposten till Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Med anledning av nu anförda förhållanden ha avlönings- och omkostnadsanslagen till rikskommissionen från och med budgetåret 1942/43 anvisats med endast formella belopp av 100 kronor.»

Då så är fallet, måste i varje fall en befattning komma att upprättas och en annan att tillsättas, nämligen befattningen såsom generaldirektör — som tillsättes på sex år — och befattningen som kanslichef eller möjligen byråchef — som motsvarar den nu vakanta befattningen i rikskommissionen. Och då blir det väl ändå en utökad organisation?

Vad jag har fäst mig mest vid härvidlag är att man binder sig för en generaldirektör med mycket hög avlöning för en avsevärd tid framåt — sex års tid — utan att precis veta vad han skall få att göra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 280, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 52.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 319, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.)

27 september 1946, föreslagit riksdagen att dels godkänna de förslag rörande ändring av grunderna för statsunderstöd till abortförebyggande åtgärder, vilka angivits i nämnda statsrådsprotokoll, dels ock medgiva, att det å riksstaten för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till abortförebyggande åtgärder finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbildning av kuratorer för berörda verksamhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Förra året under höstsessionen fastställde riksdagen vissa grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. Statsbidraget skulle utgå med 20 kronor för mottagning på villkor bland annat, att kuratorn tillerkändes en minimilön, motsvarande lönegrad A 11 civila avlöningsreglementet. Såsom kompetensvillkor fordrades bland annat genomgång av en särskild utbildningskurs, vilken skulle pågå under fyra månader. Kursavgiften skulle bestridas av statsmedel och därjämte skulle statsbidrag utgå till kursdeltagarnas uppehälle och bostad med 100 kronor per elev och månad.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag innebär, att minimilönen höjes till att motsvara förmånerna i lönegrad A 15 och att statsbidraget per mottagning i anslutning därtill ökas från 20 till 25 kronor. Vidare föreslås stipendierna åt deltagarna i den särskilda utbildningskursen skola anpassas efter föreliggande individuella behov och utgå med ett högsta belopp av 250 kronor i månaden.

Med hänsyn till vad som anförts i propositionen anser utskottet åtgärder påkallade för att förbättra rekryteringen till ifrågakvarande kurser. Utskottet tillstyrker förslaget i vad det avser understöd åt eleverna.

Vidkommande frågan om höjning av minimilönerna för ifrågakvarande kuratorstjänster synes det utskottet att viss ytterligare erfarenhet bör avvaktas. Vederbörande huvudmän torde ännu ej ha fattat beslut om inrättande av sådana tjänster och ej heller fastställt några löneförmåner. Utskottet vill icke förneka att högre löner kunna vara motiverade inom denna gren av kuratorsverksamhet än inom andra grenar därav. Huvudmännen böra dock vara obehagade att själva taga ställning till denna fråga. Ehuru utskottet alltså icke är berett att under nuvarande förhållanden tillstyrka beslut, som innebär att huvudmännen påtvingas en högre lönesättning än den som blev beslutad under förra årets riksdag, anser utskottet, att lönefrågans läge motiverar den ökning av statsbidragets belopp, som Kungl. Maj:ts förslag innebär.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen må

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna av utskottet förordad höjning av statsunderstödet till abortförebyggande åtgärder,

b) medgiva, att det å riksstaten för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till abortförebyggande åtgärder må tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbildning av kuratorer för ifrågakvarande verksamhet.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *Gustaf Iwar Anderson* och *Hoppe* ansett, att utskottet med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag oförändrat bort

dels göra följande uttalande i stället för det stycke av utskottets yttrande, som började med orden »Vidkommande frågan» och slutade med orden »förslag innebär»:

»Det förefaller även motiverat att höja minimilönen för kuratorstjänsterna. Då det här ifrågakvarande kuratorsarbetet kommer att bli synnerligen krävande och fordra särskilt höga personliga kvalifikationer, synes ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke kunna åberopas för löneförbättringar inom annat slag av

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.) social kuratorsverksamhet. Ehuru utskottet finner den föreslagna minimilönen hög, tillstyrker utskottet med hänsyn till de särskilda förhållandena på detta område nämnda förslag jämväl i denna del och har ej heller erinran att göra mot en höjning av statsbidraget med 5 kronor per mottagning.»

dels ock hemställa att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna de ändringar av grunderna för statsunderstöd till abortförebyggande åtgärder, vilka framlagts i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 september 1946,

b) medgiva, att — — — ifrågavarande verksamhet.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Då jag deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende i statsutskottet, ber jag att få med några ord motivera, varför jag tillsammans med två andra av utskottets ledamöter avgivit en reservation.

Det var ju på initiativ av befolkningsutredningen och på förslag av Kungl. Maj:t, som fjolårets riksdag beslöt vidtaga olika åtgärder för att försöka få bukt med den rent landsskadliga illegala aborttrafik, som pågår — jag vill minnas att det räknades med 30 000 å 40 000 dylika fall om året. Flera dödsfall kunde också noteras, och huru många på detta sätt misshandlade kvinnor som gjorts arbetsodugliga ha vi ju inga säkra uppgifter om. Som ett led i de åtgärder, vilka skulle vidtagas, ingick att ett tiotal rådgivningsbyråer skulle inrättas av de s. k. huvudmännen, vilka i detta fall äro landstingen och de större städerna.

Varje sådan byrå skulle stå under ledning av en läkare, varjämte en kvinnlig kurator skulle anställas. För dessa kuratorer skulle en särskild utbildningskurs anordnas, och antalet kursdeltagare skulle, om jag minns rätt, få vara högst 15. Det framgår nu av propositionen, att någon kurs icke har kunnat anordnas. Anledningen därtill är väl närmast den, att aspiranterna ansågo den föreslagna placeringen i lönegrad A 11 vara alltför låg. Medicinalstyrelsen föreslog då, att dessa kuratorer skulle placeras i lönegrad A 18. Detta ärende gick sedan på remiss bl. a. till styrelserna för Sveriges stadsförbund och Svenska landstingsförbundet, vilka båda styrelser dock ansågo lönegraden A 18 vara väl hög.

I likhet med allmänna lönenämnden, som också har haft detta ärende på remiss, föreslår nu Kungl. Maj:t lönegrad A 15. För dem av kammarens ledamöter, som i likhet med mig fästa mycket stort avseende vid vad styrelserna för de nämnda förbunden säga, ber jag få rikta uppmärksamheten på att dessa styrelser sålunda icke ha yttrat sig om lönegrad A 15, men väl om lönegrad A 18, vilket ju är en betydande skillnad.

Detta är alltså, herr talman, förhistorien, av vilken det framgår att de av riksdagen beslutade åtgärderna icke ha kunnat sättas i gång. Frågan har på något sätt kommit i baklås.

Nu yrkar utskottets majoritet, att man skall ställa sig avvaktande och se hur huvudmännen, alltså landstingen och de större städerna, komma att ställa sig. Huvudmännen ha nämligen rätt att bestämma högre lönegrad än den elfte. Jag skulle emellertid knappast tro att de komma att göra det. Och skulle verkligen någon huvudman sträcka sig exempelvis till lönegrad A 15, så finns det ändå inga kompetenta kuratorer att tillgå — det finns ju ingen som har gått igenom den av riksdagen beslutade utbildningskursen — och skulle det anställas mindre kvalificerade kuratorer, så skulle jag inte tro att något statsbidrag heller kan utgå till huvudmannen. Som landstingsman måste jag säga, att det är högeligen önskvärt att det blir en enhetlig lön för dessa kuratorer.

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.)

Utskottsmajoritetens förslag innebär således i realiteten att hela frågans lösande uppskjutes till en oviss framtid. Det finns nämligen, som jag nyss sade, även om huvudmännen besluta upprättandet av dylika byråer inte några kuratorer att tillgå.

Då jag och mina medreservanter anse det högeligen önskvärt att allt göres för att få bukt med den illegala aborttrafiken och då vi också anse, att dessa kvinnliga kuratorer utgöra en viktig, ja, jag tror jag vågar säga en av allra viktigaste delarna i den verksamhet, om vars igångsättande vi fattade beslut här i fjol, så ha vi reserverat oss för Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

I detta sammanhang ber jag få framhålla, att det skulle vara av ett visst intresse att få höra vad de representanter i första kammaren, som tillhöra befolkningsutredningen, ha att andraga i denna sak.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande förgade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Olsson, Oscar*, fröken *Andersson* och herr *Löthner*.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Vid förra årets höstsession fastställde riksdagen vissa grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte.

Statsbidraget skulle utgå med 20 kronor för mottagning på vissa villkor, lönegraden skulle vara A 11 i civila avlöningsreglementet och vidare funnos vissa kompetensvillkor, bland annat genomgång av en särskild utbildningskurs. Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag innebär, att minimilönen höjes till att motsvara förmånerna i lönegrad A 15 och att statsbidraget per mottagning ökas från 20 till 25 kronor ävensom att stipendiebidragen till deltagarna i den särskilda utbildningskursen skulle ökas till 250 kronor.

Utskottet har inte haft något att erinra emot de åtgärder, som avse att förbättra rekryteringen till kurserna, utan vad utskottet haft att göra erinran emot är själva minimilönesättningen.

Vi skola redan från början komma ihåg, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en lön enligt lönegrad A 15 såsom minimilön — denna lön får alltså icke underskridas. I det avseendet tycker utskottets majoritet att huvudmännens rätt har trätts åtskilligt för nära — huvudmän äro i detta fall, såsom redan framhållits, landstingen och vissa städer.

Vidare ha vi i utskottets majoritet vid vår granskning av ärendet fäst oss vid att denna lönesättning, A 15, kan medföra konsekvenser och kan komma att åberopas av vissa andra befattningshavare.

Då det torde kunna intressera kammarens ledamöter att höra vad de olika lönesättningarna representera i siffror, skall jag tillåta mig lämna en uppgift därom.

Vi ha i statsutskottet en ledamot, som tillika är ledamot av den statliga avlöningskommittén. Resultatet av denna kommittés arbete få vi för övrigt att behandla i kammaren den 4 december i ett utlåtande från statsutskottet. Vi kunde på det sättet i utskottet få upplysning om huruvida detta nya statliga lönesystem också påverkade lönegrad A 11 och lönegrad A 15, och vi funno att ifrågavarande kuratorer även om de placeras i lönegrad A 11 komma att få en ingalunda obetydlig löneförhöjning enligt det nya förslag, som kommer att framläggas.

Den nuvarande sammanlagda lönen i lönegrad A 11 är i lägsta dyrort: begynnelselönen 4 787 kronor och slutlönen 5 780 kronor. I högsta dyrort är begynnelselönen nu 6 173 kronor och slutlönen 7 418 kronor. Om den lönepro-

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.) position bifalles, som nu ligger i statsutskottet, bli lönerna från 1 juli 1947 utan lönegradsuppflyttning i lägsta dyrort: begynnelselönen 5 880 kronor och slutlönen 6 612 kronor, och i högsta dyrort: begynnelselönen 6 996 kronor och slutlönen 7 872 kronor.

Enligt den nu föreliggande propositionen, nr 319, skulle kuratorerna uppflyttas till lönegrad A 15. Lönerna äro nu i lägsta dyrort: begynnelselönen 5 696 kronor, slutlönen 7 297 kronor och i högsta dyrort: begynnelselönen 7 334 kronor och slutlönen 9 262 kronor. Efter den 1 juli 1947 bli lönerna enligt detta förslag i lägsta dyrort: begynnelselönen 6 924 kronor och slutlönen 8 136 kronor samt i högsta dyrort: begynnelselönen 8 244 kronor och slutlönen 9 696 kronor.

Om propositionen nr 319, som vi nu behandla, bifalles, få kuratorerna från och med den 1 juli 1947 löneökningar i jämförelse med nuvarande lön med följande belopp: i lägsta dyrort få de en löneökning i begynnelselönen med 2 137 kronor och i slutlönen med 2 356 kronor. I högsta dyrort få de en löneökning i begynnelselönen med 2 071 kronor och i slutlönen med 2 278 kronor.

Om den nuvarande lönegradsplaceringen i lönegrad A 11 bibehålles, blir löneökningen från den 1 juli 1947 icke obetydlig, såsom jag nyss sade, ty den blir i lägsta dyrort i begynnelselönen 1 093 kronor och i slutlönen 832 kronor. I lägsta dyrort få de i begynnelselönen en ökning med 823 kronor och i slutlönen en ökning med 454 kronor.

Det har synts oss inom utskottet dels med hänsyn till konsekvenserna i fråga om andra befattningshavare, dels ock med hänsyn till att redan efter det nya löneregringsförslag, som inom kort kommer på kamrarnas bord för slutligt avgörande, en så pass avsevärd löneökning kommer att ske som den jag nyss omnämnt, att man inte rimligen nu bör gå att fastställa såsom minimilön en lön, som kan uppgå till 9 000 å 10 000 kronor i högsta dyrort. Huvudmännen bli ju icke genom ett bifall till utskottets förslag betagna sin rätt att höja lönerna, om de skulle finna detta lämpligt, och med de löneökningar, som landstingen i år på olika områden efter en mycket ingående granskning och beredning ha genomfört, är det väl ingen som behöver betvivla, att icke landstingen komma att ta vederbörlig hänsyn till lönesättningarna i fortsättningen. Jag föreställer mig därför, att kammaren gjorde klokt i att följa utskottets förslag.

Här har åberopats ett tidigare yttrande av landstingsförbundet, men detta yttrande byggde ju, när det på sin tid tillkom, på andra förutsättningar än de nuvarande, eftersom det nya löneregringsförslaget såsom jag nyss visat förskjuter lönerna uppåt i icke ringa grad. Inom landstingen finnas nu många befattningshavare av liknande slag, såsom sköterskor och dylika — jag skall inte räkna upp alla. Det är emellertid uppenbart att de av oss utskottsledamöter, som tillhöra landstingen, som där ha följt dessa lönespörsmål och som därför veta vilka löneökningar som där ha företagits, icke utan vidare kunnat finna sig i att bli bundna vid en lönesättning av denna storleksordning beträffande minimilönen genom ett beslut av statsmakterna, ett beslut fattat utan jämförelser med övriga befattningshavares löner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Då denna proposition utarbetades, trodde jag — jag höll nästan på att säga att det var min skyldighet — att man skulle sörja för att de erfarenheter man gjort omedelbart skulle leda till rättelse av de misstag, som blivit uppenbara. Jag trodde också att riksdagen var alldeles särskilt intresserad av alla åtgärder som kunde vara praktiska och godtagbara och som kunde leda till att de abortförebyggande åtgärderna fingo effekt. Det är ju nämligen alldeles uppenbart, att de illegala aborterna

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.)

höra till de allvarligaste kräftskador som finnas i vårt samhälle. Jag skulle för min del tro, att om man i god tid hade vidtagit åtgärder, som hade kunnat medföra en väsentlig sänkning — ett fullständigt avskaffande är kanske inte tänkbart — av de illegala aborterna under t. ex. 1930-talet och slutet på 1920-talet, så hade vi nu icke haft någon kris i befolkningsfrågan i detta land. Om vi hade haft ett faktiskt födelsetal, som låt mig säga med 10 000 eller måhända med 20 000 hade överstigit de födelsetal, vi i verkligheten fingo under 1930-talet, hade hela situationen på olika områden i vårt land i dag varit en helt annan än den är. Därför inbillade jag mig faktiskt, att riksdagen var så intresserad för att åstadkomma allt vad som göras kan på detta område, att jag visserligen inte ville gå med på medicinalstyrelsens förslag om en mycket högre placering av kuratorerna i 18 lönegraden men gick på den kompromiss som lönenämnden hade tillstyrkt d. v. s. en höjning från 11 till 15 lönegraden.

Vad är det då för erfarenheter som vi ha gjort? Jo, förhållandet var det, att när ansökningstiden var slut hade 14 stycken anmält sig till den kurs, som skulle anordnas för abortkuratorer. Av dessa 14 kunde endast 7 överhuvud taget godkännas, d. v. s. hade sådana meriter, att de kunde godtagas för utbildning till kuratorer på detta mycket ömtåliga område. Så fingo de veta, vilken lön som var förbunden med verksamheten. Detta ledde till att 6 av de godkända återkallade sina ansökningar. Det stod kvar en enda person. Kursen kunde då naturligtvis inte anordnas, och av det hela blev absolut ingenting.

Jag kan visserligen förstå de betänkligheter som statsutskottets ärade ordförande nyss anförde, men nog vore det mycket, mycket beklagligt, om vi skulle få uppleva en ny ansökningsperiod med ett likartat resultat.

Ja, detta är ungefär vad jag har att säga i frågan. Jag tror att det är viktigt, att man nu skapar en ordning, som åtminstone kan hålla liv i förhoppningarna att man skall få ett tillräckligt antal kvalificerade sökande till dessa befattningar.

Jag fäste mig vid att utskottets ärade ordförande så starkt underströk att förslaget gällde en minimilön. Det är väl ändå en liten lek med ord. Det finns väl ingen sannolikhet för att landstingen skulle gå till en högre lönegrad än den som nu skulle ställas som villkor för statsbidrag. Låt oss för all del gärna säga att det blir en minimilön, men det blir med all säkerhet också en maximilön. Hela herr J. B. Johanssons anförande vittnade ju om att man bland landstingsmännen åtminstone i statsutskottet har den uppfattningen, att man icke bör gå till en så pass hög lönesättning. Var man då tänker stanna, vet jag inte; statsutskottet har ju nämligen tacksamt accepterat höjningen av statsbidraget men däremot icke till detta accepterande velat knyta det villkoret, att man skall sörja för en löneställning, som man kan hoppas skall visa sig tillfredsställande för att nå det mål som man vill nå.

Jag upprepar, att jag förstår att man på landstingshåll kan känna oro för en relativt hög lönegradsplacering, men trots att det är en utmaning mot många landstingsmän måste jag säga, att landstingens skötsel av sjuksköterskornas löner ingalunga har varit förebildlig. Hade landstingen visat litet större förståelse för de rimliga krav, som sjukvårdsarbetet kan ställa i löneavseende, så är det tänkbart att vi icke hade haft den nuvarande sjuksköterskebristen. Jag tycker icke att man skall fortsätta och experimentera på detta område, så att det slutligen visar sig, att åtgärder som man anser vara mycket betydelsefulla och viktiga icke komma till utförande på grund av att de olika myndigheterna äro så njugga, att kvalificerade personer överhuvud taget icke reflektera på de befattningar som finnas.

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.)
 Jag hoppas verkligen, att kammaren skall följa reservanterna och Kungl. Maj:t i denna sak.

Herr **Wahlund**: Herr talman! Jag ber att få varmt instämma i vad socialministern här nyss sade om nödvändigheten att försöka komma till rätta med abortfrågan. Jag kommer ihåg, när vi första gången behandlade detta spörsmål inom befolkningsutredningen, hur vi då kände någonting av maktlöshet. Det försiggick kanske inte 30 000—40 000 aborter om året, som någon talare här uppgav, men säkert åtskilligt över 10 000, och vi kände att det var så ytterligt litet som vi kunde i denna fråga, så litet vi kunde göra för dessa stackars olyckliga människor.

Men så kommo vi att studera kuratorsverksamheten. Vi kunde konstatera, att i Stockholm kunde kuratorerna trots allt förmå hälften av de abortsökande kvinnorna att föda fram sitt barn, och vi funno att kuratorsverksamheten verkligen var någonting som vi borde stödja.

Det riktades nyss en direkt fråga till medlemmarna i befolkningsutredningen, och då jag är den ende utredningsrepresentanten här i kammaren skall jag be att få svara på den frågan. Det är sant att vi i befolkningsutredningens förslag förordade en lönesättning i A 11 för abortkuratorerna, men sedan dess har ju åtskilligt hänt. Vi hörde av herr statsrådet Möller, hur den kurs, som skulle anordnas i början av året, måste inställas av brist på sökande, och jag instämmer i herr statsrådets mening att vi icke få riskera, att kursen skall inställas en gång till. Här måste något göras och göras snabbt.

Medicinalstyrelsen föreslog en placering i lönegrad A 18, Kungl. Maj:t föreslår A 15, och utskottet säger att vi få avvakta närmare erfarenheter. Men behöver man verkligen tveka i denna fråga? Herr J. B. Johansson har sagt, att ett beslut enligt Kungl. Maj:ts förslag kan bli ett farligt prejudikat; andra kuratorer och andra grupper av tjänstemän kunna komma med liknande lönekrav. Ja, jag medger gärna, att här föreligger en fara, men jag menar också, att dessa andra grupper icke kunna komma med lönekrav på samma sakliga skäl. Det är något speciellt med abortkuratorernas verksamhet. Jag har blivit i tillfälle att följa den verksamheten ganska noggrant under arbetet i befolkningsutredningen, och jag har faktiskt också själv arbetat med annan kuratorsverksamhet under ett par tre års tid, så att jag tror mig kunna göra jämförelser. Dessa abortkuratorer få inte bara syssla med sådana ting som kuratorer bruka syssla med, d. v. s. hjälpa klienterna med deras ekonomiska förhållanden, skaffa dem arbete o. s. v. Här är situationen en helt annan. Normalt, vågar jag säga, komma klienterna till abortkuratorerna i en skräckstämning. Man vill till vad pris som helst bli befriad från den ovälkomna bördan. Man tänker inte på barnet. Man är desperat. Man frågar sig: hur skall det gå med min tjänst? Hur skall det gå med mitt arbete? Hur skall det gå med min ekonomi? Vad skola föräldrarna och bekanta säga?

I denna upprörda situation har abortkuratorn att gripa in. Hon måste vara en utomordentlig psykolog. Hon måste låta den abortsökande tala och tala ut. Hon måste väcka förtroende hos den abortsökande och bli något av kamrat med henne, när hon försöker reda ut det hela. Hon måste dämpa den förtvivlan, som normalt finns hos detta abortsökande klientel.

Jag vill betona att den verksamhet som abortkuratorn utför är utomordentligt påfrestande. Jag talade om saken en gång med en abortkurator här i Stockholm. Det var en sällsynt harmonisk människa, men hon sade mig: »Jag kan inte hålla på bara med detta abortklientel. Jag orkar helt enkelt inte! Jag måste växla om med annan kuratorsverksamhet.»

Jag menar alltså, att abortkuratorernas uppgift är särpräglad och att vi

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.)
lönemässigt inte här behöva vara så rädda för prejudikat. Och då man anser det måste man till slut konstatera, att det ekonomiskt inte är några större summor det här gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Wahlunds yttrande instämde herrar *Sandler, Bror Nilsson* och *Ljungdahl* samt fru *Sjöström-Bengtsson*.

Herr **Anderson, Gustaf Iwar**: Utskottets ärade ordförande varnade för de konsekvenser, som denna löneplacering skulle få för — om jag förstod honom rätt — andra landstingens befattningshavare. Då ber jag att få nämna, att när det gäller kommunala befattningar på socialvårdens område, så fordra ju städerna och även de andra kommunerna socialinstitutets examen, och flera socialvårdsombudsmän även i de mindre städerna äro redan placerade i lönegrad A 17.

Jag kan ju också nämna att i min lilla hemstad komma vi snart att annonsera efter en assistent, och fastän vi inte fordra någon annan utbildning än den jag här nämnt måste vi annonsera om en tjänst i A 16 för att överhuvud taget kunna räkna med att få några kvalificerade sökande.

Dessa kuratorer skola gå den socialpolitiska linjen. Vidare skola de ha sjukvårdstjänst och dessutom den kurs som det här är fråga om. Jag är således rädd för att den fara för konsekvenser, som statsutskottets ärade ordförande talar om, redan finns. För övrigt måste jag säga att när det gäller lönefrågor — och jag har sysslat rätt många år med dessa ting — är det inte alltid klokt att säga nej. Man bör nog säga ja också någon gång, särskilt när det förefaller att vara så berättigat som i detta fall.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! På tredje avdelningen ha vi ju vid behandlingen av detta ärende gått propositionen till mötes dels när det gäller att höja stipendierna till kurserna och dels när det gäller ersättningen till huvudmännen per mottagning, som höjts från 20 till 25 kronor. Men eftersom vi på samma avdelning haft avlöningspropositionen, ha vi också lagt märke till att den innebär en avsevärd lönehöjning och att därför inte läget är status quo, om man nu skulle annonsera en ny kurs. Jag säger detta på grund av vad statsrådet nämnde. Det finns alltså påtagliga skillnader till det bättre på alla tre punkterna, inte minst på själva avlöningspunkten. Man måste väl ta hänsyn till den statliga löne regleringen, som ju är en mycket stor sak och som ger de siffror som statsutskottets ordförande nämnde.

Men sedan tillkommer en annan sak, som vi kommo att tänka på inom avdelningen och talade om där. Om man genom en högre lönesättning får sökande, så skapar man ju inte några nya människor genom detta, utan man tar dem från något annat håll. Sannolikheten talar för att till kursen komma att söka sig just de kuratorer, som landstingen förut ha vid lasarett och sanatorier, eller i varje fall personer som redan äro inriktade på kuratorsverksamhet. Det ligger mycket nära till hands att just de gå igenom denna kurs och ta plats som abortkuratorer, och då är man på samma gång av med de andra kuratorerna. Hur skall man få ersättare för dem? Ja, enligt samma recept som man här använder skulle det vara genom att höja lönerna. Då skulle dessa tjänster komma att rekryteras från sköterskorna eller från någon annan kategori som kan anses vara lika nödvändig.

Hur många gånger om året är det inte, som man här i riksdagen får höra, hur nödvändig just den befattningen är, som man avhandlar den dagen? På många av dessa områden blir man ju strandsatt, när man en vacker dag går och höjer lönen för en befattningshavare på ett område, som har direkt samband med det som man kanske dagen förut har velat slå vakt om.

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.)

Beträffande landstingens lönesättning för sjuksköterskorna sade statsrådet Möller, att landstingen hade varit så njugga, att de därigenom varit huvudorsaken till sjuksköterskebristen. Jag är ju inte riktigt säger på att det är detta som varit huvudorsaken. Jag är inte heller så säker på att lönerna varit så njugga, ty man har haft rätt svårt att jämföra bruttolönerna och nettolönerna. Om man redan tidigare hade gått in för bruttolöner, hade sjuksköterskornas löneförmåner säkerligen icke i allmänhetens ögon framstått som så njuggt tillmätta som de ofta gjort, när man bara talar om nettolönesiffrorna. Nu ha landstingen inom hela Sverige genom centrala förhandlingar kommit fram till ett avtalsresultat, som ytterligare höjer löneläget, och samtidigt gått över till bruttolöner, och jag måste säga, att det resultatet kan knappast falla under begreppet njugghet.

Herr talman! Jag skulle nog tro, att även med det förslag som utskottsmajoriteten här kommit med kan det vara lönande att försöka anordna en ny kurs. Och då det dessutom finns möjligheter för de kommunala myndigheter, som förstå att det är särskilt angeläget att få abortkuratorer inom deras område, att bestämma vilken lön över A 11 de vilja, tycker jag att detta skulle kunna göras klart, så att de städer och landsting som vilja göra detta skulle kunna tillkänna, att de tänkte sig en sådan högre lönesättning. Däremot tycker jag det skulle vara synd att göra en sådan höjning generellt över hela riket, och det är delvis därför, som jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Efter vad som anförts till förmån för reservationen har jag inte mycket i sak att tillägga. Jag ber att i högsta grad få instämma i socialministerns anförande och även i herr Wahlunds.

I början av 1930-talet hade jag verkligen anledning att något syssla med detta ärende, men det var ur speciell lagstiftningssynpunkt. Jag vill nu begagna tillfället att säga, att vi klara inte denna fråga bara på lagstiftningens väg. Den enda väg där vi för närvarande torde kunna komma någon vart är den som nu i dag är föremål för behandling. Jag skulle därför vilja varmt vädja till kamraren att här visa sig en smula generös och ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med överbärande ja besvarad.

Herr *Anderson*, *Gustaf Iwar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 281, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till personer, som ådragit sig skada eller sjukdom i flyktingverksamhet m. m., jämte i ämnet väckt motion.

Ang. ersättning till personer, som skadats i flyktingverksamhet m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 327 framlagda förslag och med avslag å motionen II:564 medgiva, att i anledning av de olycksfall och sjukdomar, som drabbat personer under arbete för omhändertagande och vård av flyktingar och s. k. repatriander samt härmed jämförlig internationell humanitär hjälpverksamhet, finge av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. till envar av dessa personer eller deras rättsägare utbetalas ersättning enligt de grunder, som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 september 1946.

Ersättningarna hade av Kungl. Maj:t föreslagits bestämda enligt de grunder som i militärsättningsförordningen angäves för andra än värnpliktiga, förstärkta i vissa fall enligt grunderna för förordningen angående provisorisk förbättring av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap m. m. I motionen II:564 av herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl. hade anmärkning gjorts mot att beloppen av nämnda förbättring vore dyrortsgraderade.

Vid utlåtandet hade reservation anmäls av herrar *Gustav Emil Andersson*, *Ivar Persson*, *Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionen II:564 bort dels i stället för viss del av utskottets yttrande göra följande uttalande:

»I likhet med motionärerna anser utskottet, att det starkt kan ifrågasättas, huruvida verklig anledning finnes att införa dyrortssystemet på ytterligare ett område. Övervägande skäl tala i stället för att ersättningsförstärkningarna utgå med samma belopp till personer som haft samma arbetsuppgifter, oavsett vilken mantalsskrivningsort de tillhöra. Utskottet, som beträffande ortsgrupp 2 icke ifrågasätter någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag, förordar därför, att ersättningstillägg skall jämväl i ortsgrupperna 1 och 3 utgå med för ortsgrupp 2 föreslagna belopp såväl på sjukpenning som på invalidränta och i övrigt enligt grunderna för förordningen av den 29 juni 1946.»

dels ock hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II:564, medgiva, att till följd av de olycksfall och sjukdomar, som drabbat personer under arbete för omhändertagande och vård av flyktingar och s. k. repatriander samt härmed jämförlig internationell humanitär hjälpverksamhet, finge av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. till envar av dessa personer eller deras rättsägare utbetalas ersättning enligt de grunder, som av utskottet i det av reservanterna förordade yttrandet angivits.

Herr *Persson*, *Ivar*: Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon längre dyrortsdebatt i denna fråga, som ju inte är av någon stor omfattning. Jag har så mycket mindre anledning att göra det, som vi om någon vecka ha att vänta en dyrortsdebatt, som kommer att gälla mycket mera omfattande angelägenheter.

Ang. ersättning till personer, som skadats i flyktingverksamhet m. m.
(Forts.)

Men när nu reservanterna ha den principiella uppfattningen, att dyrortsgrupperingen bör avskaffas snarast möjligt, ha vi velat anmäla detta även på denna punkt. Vi göra det desto hellre som det ju här är fråga om en utvidgning av dyrortssystemet till ett låt vara begränsat område, där det icke har funnits tidigare. Det gäller ett fåtal personer, och därför kan man naturligtvis säga, att hela denna sak inte har så stor betydelse, men när vi reservanter i alla fall mena, att övervägande sakliga skäl inte minst på denna punkt tala emot en dyrortsgruppering, så ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Jag skall helt kort be att få säga, att det är något förvånande, att man även i en så obetydlig fråga som denna skall behöva tvista om dyrortsgrupperingen. Jag anser inte att jag behöver gå in på tvistefrågan i detta fall utan ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen: och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe, m. m., jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Lagförslag
ang. upp-
finningar av
betydelse för
försvaret.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret.

Genom en den 4 oktober 1946 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 342, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande proposition, nr 342, måtte av riksdagen bifallas.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag har ingen anledning att göra något annat yrkande beträffande denna proposition än utskottet. Jag vill bara be att några minuter få uppta kammarens tid med en sak, som kan anses beröra även denna fråga.

För ett par år sedan ingick riksdagen till Kungl. Maj:t med begäran, att propositioner i alla de fall, där så kunde ske, måtte avgivas med lag- eller författningstext spaltad, så att ändringarna tydligt angäves i syfte att bereda lättnad för riksdagens medlemmar och andra intresserade att ta del av

Lagförslag ang. uppfinningar av betydelse för försvaret. (Forts.)

vad propositionen egentligen innebure. Något år senare, då jag hade funnit att denna riksdagsskrivelse föranledde mycket liten effekt, riktade jag en fråga till statsministern, huruvida man hade att vänta sig, att denna riksdagens begäran mera allmänt skulle bli efterkommen. Statsministern svarade då, att det till departementen hade utgått en anmaning att iakttaga riksdagens önskemål i detta avseende. Jag hade i anledning därav anledning att anmärka, att detta inte syntes ha lett till mycken efterföljd, och jag minns att jag tillfogade, att det egentligen föreföll som om man endast inom justitiedepartementet hade efterkommit denna anmaning. Det var tydligen ett förhastat omdöme. Till innevarande höstsession ha till riksdagen inkommit propositioner om ändringar av lag och författning utan att lagtexten spaltats och i övrigt med motivering, som gjort propositionens verkliga syfte svårtillgängligt.

I ett fall, som emellertid först vid nästa arbetsplenium förekommer till riksdagens behandling, läser, enligt vad jag inhämtat, ändock efter utskottsbehandlingen föreligga en spaltad lagtext.

Spaltningen är emellertid verkställd icke inom Kungl. Maj:ts kansli utan av utskottet. Utskottet har sålunda i detta fall gjort vad Kungl. Maj:t borde ha ombestyr.

Jag förstår inte, att det skall vara så svårt att få denna ganska skäliga lättnad i riksdagens arbete till stånd. Det måtte finnas krafter i Kungl. Maj:ts kansli, för vilka varken riksdagens önskan eller ens Kungl. Maj:ts befallning tycks ha någon djupare innebörd.

Jag har velat i detta sammanhang ta upp saken, därför att jag tycker, att första lagutskottet är värt en synnerlig eloge, när det på detta sätt underlättar riksdagens arbete i vad på utskottet ankommer. Men jag har också gjort det för att fästa särskilt det här närvarande statsrådets uppmärksamhet på att det fortfarande gång på gång kommer propositioner utan spaltad text och att detta är ett onödigt försvarande av riksdagens möjligheter att sätta sig in i innebörden av många propositioner.

Jag hoppas, att detta påpekande i någon mån skall kunna påverka trögheten, så att vi i fortsättningen inte få alltför många propositioner av det gamla slaget.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Den lag, som härmed skall införas, handlar om uppfinningar av betydelse för försvaret, såsom synes. I första paragrafen stadgas förbud för offentliggörande av uppfinningar, som ha särskilt avseende å krigsmaterial. Vad med krigsmaterial skall förstås bestämmas av Konungen, detta också enligt första paragrafen i lagen.

Enligt vad som framgår av utskottets redogörelse har den frågan blivit framställd, om uppfinningar, som avse frigörande av *atomenergi*, kunna sägas ha särskilt avseende å krigsmaterial. Chefen för justitiedepartementet har för sin del svarat, att han finner denna fråga böra besvaras jakande. Det har anförts, att under nuvarande världspolitiska förhållanden är huvudintresset av uppfinningar på detta område knutet till deras användbarhet för krigsändamål.

Härmed är det alltså klart, att de svenska statsmakterna nu ha åtminstone preliminärt tagit ställning till den utomordentligt viktiga frågan angående offentliggörande av uppfinningar beträffande atomkraftens användning utan att detta emellertid framgår av utskottets eget yttrande! Man har sålunda accepterat principen, att uppfinningar beträffande atomenergien icke skola få offentliggöras.

Jag är för min del icke beredd att i den saken ta någon definitiv ståndpunkt. Det kan hända, att det finns goda skäl för den linje, som man här har slagit in på. Men nog förefaller det mig som om själva den nu berörda sak-

Lagförslag ang. uppfinningar av betydelse för försvaret. (Forts.)
frågan hade varit förtjänt av en särskild prövning och i varje fall också ett särskilt omnämmande av första lagutskottet. Jag reagerar principiellt emot att riksdagen antar lagar utan att egentligen se, vad de handla om. Härtill kommer att det gäller den internationellt ytterst häftigt debatterade frågan om huruvida atomforskningen skall vara förhemligad eller inte.

Jag har med dessa ord velat åtminstone fästa uppmärksamheten, herr talman, på vad denna lag bland annat handlar om.

Jag har icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 september 1946 dagtecknad proposition, nr 326, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) Förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

2) Förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

3) Förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

I förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor var 17 § 2 mom. tredje stycket så lydande:

Till medlem, vilken icke är gift och ej heller uppbär maketillägg, utgår husföreståndarinnetillägg för kvinna som varaktigt har gemensam bostad med medlemmen och erhåller sin huvudsakliga försörjning genom att förestå medlemmens hushåll. Beträffande husföreståndarinnetillägg skall vad i andra stycket andra punkten sägs äga motsvarande tillämpning, därvid dock hushållsarbete i medlemmens hem icke skall räknas som förvärsarbete.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 562 av herr *Lindberg* och nr 569 av herrar *Persson* i Norrby och *Pettersson* i Dahl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna II:562 och II:569 antaga de genom propositionen nr 326 framlagda författningsförslagen.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Hallagård*, *Carl Eric Ericsson*, *Hagård* och *Hedlund* i Rådomb, vilka på anförda skäl hemställt, att 17 § 2 mom. tredje stycket i förordningen angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor måtte erhålla följande lydelse:

Till medlem, vilken icke är gift och ej heller uppbär maketillägg, utgår husföreståndarinnetillägg för kvinna som varaktigt har gemensam bostad med medlemmen, erhåller sin huvudsakliga försörjning genom att förestå medlemmens hushåll och är hos honom kyrkoskriven. Beträffande husförestån-

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
darinnetillägg skall vad i andra stycket andra punkten sägs äga motsvarande tillämpning, därvid dock hushållsarbete i medlemmens hem icke skall räknas som förvärvsarbete.

Herr **Hallagård**: Herr talman! Mot föreliggande förslag till ändring i förordningen om de erkända arbetslöshetskassorna har ju framförts en del betänkligheter. I några av de remissyttranden, som avgivits över förslaget, har man nämligen hänvisat till angelägenheten av att icke föregripa socialvårdskommitténs pågående utredning angående arbetslöshetsförsäkringens framtida ordnande och därför ifrågasatt lämpligheten av att nu genomföra de föreslagna ändringarna. Föredragande statsrådet har ju i den kungl. propositionen, som utskottet nu tillstyrkt, framhållit att man icke bör avstå från att redan nu bereda de försäkrade förbättringar av försäkringsskyddet, men anser att man bör gå fram försiktigt, så att man icke föregriper socialvårdskommitténs pågående utredning. Emellertid kan man nog diskutera, huruvida man inte bort avvakta nämnda utrednings resultat innan man hade godtagit ändringar i förordningen om arbetslöshetskassor, detta kanske så mycket mer som man ju inte räknar med någon egentlig arbetslöshet under de närmaste åren. Trots detta har jag emellertid icke i utskottet motsatt mig föreliggande förslag i det fallet, utan endast i den detalj i vad gäller 17 §, som nu anföres i vår reservation.

Delegerade, som ha utarbetat föreliggande förslag, ha nämligen i syfte att erhålla en enkel kontrollregel förordat angående husföreståndarinna, att hon bör vara kyrkoskriven hos den försäkrade för att det s. k. husföreståndarinnetillägget skall kunna utgå. Detta villkor har även framförts i motionen nr 569 i andra kammaren, i vilken motion man hemställer om beaktande av de synpunkter, som de delegerade i det fallet ha understrukit.

Statsrådet Mossberg anför emellertid, att man icke bör uppställa såsom en ovillkorlig regel, att husföreståndarinna skall vara kyrkoskriven på samma ställe som den arbetslöse, utan möjlighet bör finnas att på annat sätt styrka, att varaktigt sammanboende med den försäkrade föreligger. Detta medgivande har även utskottet godtagit, men det framhåller, att det är nödvändigt att utforma villkoren för husföreståndarinnetillägget så, att kassorna icke ställas inför alltför stora kontrollsvårigheter. Utskottet säger också att dessa svårigheter naturligtvis i väsentlig grad kunna undvikas, om enligt förslaget i motionen II: 569 såsom förutsättning för tillägget uppställs, att kvinnan vore kyrkoskriven hos den försäkrade, men anser dock, att det kan finnas vissa fall, där kyrkoskrivning inte kunde ordnas, varför man icke bör uppställa som en ovillkorlig regel, att hon skall vara kyrkoskriven på samma ställe.

Frågan är emellertid nu huruvida man, på grund av att det alltså skulle kunna förekomma sådana enstaka fall, skall släppa den mera enkla kontrollregel, som kyrkoskrivningskravet innebär. Vi reserverar ha i varje fall stannat vid att förorda, att förutsättningen för att husföreståndarinnetillägget skall utgå bör vara kyrkoskrivning på samma ställe som den försäkrade. Det förefaller som om man bör hålla på denna princip, även om det skulle finnas vissa undantagsfall, som kunde motivera ett frångående därav. När nu i varje fall husföreståndarinnan och den arbetslöse skola ha gemensam varaktig bostad och hon skall ha sin huvudsakliga försörjning hos honom, så bör även kvinnans kyrkoskrivning där vara ett villkor för att tillägget skall utgå.

Jag har visserligen inom utskottet varit en smula tveksam huruvida vi böra hålla på denna kyrkoskrivning, detta därför att det i utskottet framfördes vissa exempel på att undantag kunde förekomma, då husföreståndarinnorna inte borde behöva vara kyrkoskrivna på samma ställe. Jag har emellertid trots detta

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
ansett, att man bör hålla på den enkla kontrollregeln, att husföreståndarinnan skulle vara kyrkoskriven hos den försäkrade. Jag skulle vilja tillägga, att i avvaktan på socialvårdskommitténs förslag, som man förväntar inom förhållandevis nära tid, kan man utan egentlig olägenhet för de försäkrade godta villkoret om kyrkoskrivning i detta fall. Vi ha framhållit detta i vår reservation, och vi ha där sagt att de delegerade, som utarbetat det förslag varpå den föreliggande propositionen bygger, väl få anses representera den största sakkunskapen på detta område. De ha ansett, att det föreslagna husföreståndarinnettillägget skulle utgå endast under förutsättning att husföreståndarinnan är kyrkoskriven hos den försäkrade. Bland dessa delegerade finnas ju även personer, som tillhöra regeringspartiet, och det förefaller sålunda som om det skulle råda olika meningar även där om denna princip.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som återfinns i vår reservation.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag deltog i behandlingen av denna fråga i utskottet, men då justeringen skulle ske var jag förhindrad närvara på grund av arbete i ett annat utskott. Hade jag varit närvarande då, skulle jag säkerligen liksom herr Cruse åtminstone avgivit en blank reservation, detta därför att jag inte är belåten med utskottets ställningstagande åtminstone på *en* punkt, nämligen den om när husföreståndarinnettillägg skall utgå. Beträffande denna fråga har nu herr Hallagård yrkat bifall till en reservation, vari kräves, att lagtexten skall utarbetas så, att för att husföreståndarinnettillägg skall utgå till en arbetslös medlem av en arbetslöshetskassa, skall vederbörande dels vara kyrkoskriven hos den försäkrade, dels bo i samma bostad som han.

Jag måste säga, att det är ett sätt att öka restriktiviteten i två olika avseenden, och det kan jag inte vara med om. Jag vill tvärtom ha bort både de av herr Hallagård föreslagna restriktionerna och även — och det har jag tillkännagivit i utskottet — den restriktionen, att husföreståndarinnan skall ha samma bostad som den arbetslöse medlemmen. Jag menar, att denna sistnämnda bestämmelse kan bli orättvis i vissa fall mot fattiga människor med många barn. Jag tänker mig t. ex. en arbetslös medlem av en arbetslöshetskassa med låt mig säga sju barn. Han är fattig, han har bara råd att ha en bostad med ett rum och kök. Om nu hans hustru dör och han tvingas att skaffa sig en husföreståndarinna, är det knappast möjligt att i denna lägenhet, där han själv och hans sju barn bo, tränga in även en husföreståndarinna. Jag tror, att en sådan man många gånger blir tvingad att anställa en husföreståndarinna, men han får kanske tag i en, som bor alldeles intill. Jag tycker, att det i ett sådant fall vore rimligt, att husföreståndarinnettillägget utginge. Jag anser att det inte bör åstadkomma så särskilt stora svårigheter att i sådana fall motivera och bestämma, att husföreståndarinnettillägget skall utgå.

Utskottet har varit mycket positivt på *den* punkten. Jag skall inte upprepa utskottets motivering, men utskottet har skrivit, att det har funnit det motiverat att tillägget utginge i dessa fall. Men så ett tu tre — hokus pokus filiookus — går utskottet trots detta in för avslag på förslaget i denna del.

Jag skall inte tillåta mig att framställa något yrkande. Jag sätter naturligtvis utskottets yrkande framför bondeförbundsreservationen. Denna senare innebär ju en ännu större restriktivitet än utskottet vill vara med om. Jag har bara velat framhålla de synpunkter jag här anfört. Denna lagstiftning är ju nu åter föremål för övervägande. Det är fråga om att framlägga ett nytt förslag till obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, och då kommer väl denna fråga också upp. Jag skulle vilja ha antecknat till protokollet att jag tycker,

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
att skälen för att i ett sådant fall, som jag här har anfört, ge husföreståndarinetillägg äro så stora, att det kunde finnas anledning att införa bestämmelser därom i den nya lagstiftningen.

Som saken nu ligger till, tjänar det sålunda ingenting till att göra något yrkande. Jag vill bara ge min ståndpunkt till kända och hoppas, att frågan blir föremål för övervägande vid ett kommande tillfälle, då ärendet återigen skall tas upp.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om det resonemang, som legat bakom ställningstagandet i propositionen till frågan om husföreståndarinetillägg.

Jag vill då först till herr Hage säga, att jag för min del ingenting har att invända mot den tankegång, som kom fram i herr Hages anförande, nämligen att man vid den definitiva utformningen av en ny arbetslöshetslagstiftning tar upp frågan, huruvida man kan utsträcka möjligheten att få husföreståndarinetillägg även till en sådan familj som herr Hage talar om. Jag vill emellertid ha sagt, att införandet av husföreståndarinetillägg innebär en ganska väsentlig utvidgning av familjetilläggen inom arbetslöshetsförsäkringen. Både vi i departementet och den delegation från arbetslöshetskassorna, som tagit initiativet till det nu föreliggande förslaget, ha varit ense om att när man genomför denna reform man måste söka utforma föreskrifterna så, att man i görigaste mån skapar garantier mot missbruk. Jag tror, att det framför allt i större städer och samhällen skulle kunna bli ganska svårt att verkligen kontrollera, hur anställningsförhållandet ligger till, om man skulle låta en medlem få tillägg för en husföreståndarinna, som kanske bodde i en helt annan stadsdel än medlemmen.

Jag skall också be att få säga ett par ord i anledning av den reservation, som är avgiven mot utskottsutlåtandet. Det är ju framför allt två omständigheter, som — med den uppläggning som detta förslag har fått — måste styrkas, om husföreståndarinetillägg skall utgå. Den ur saklig synpunkt viktigaste förutsättningen är, att husföreståndarinnan verkligen får sin huvudsakliga försörjning därigenom att hon arbetar i medlemmens hem. Detta är den väsentliga grunden till att man överhuvud taget skall låta husföreståndarinetillägg utgå. Man har emellertid ansett det vara nödvändigt att därutöver uppställa ett krav på att hon skall varaktigt bo hos medlemmen, detta för att från rätt till husföreståndarinetillägg föra undan alla s. k. tillfälliga förbindelser.

Dessa två omständigheter måste alltså i varje särskilt fall styrkas, för att husföreståndarinetillägg skall utgå. Vi ha då vid utarbetandet av propositionen inte velat i författningstexten införa någon legal, exklusiv bevisregel för hur detta faktum »varaktigt sammanboende» skall styrkas. Vi ha i stället uttalat, att det får bli en fri prövning till undvikande av onödig byråkrati i det enskilda fallet. Vi ha förutsatt, att i de flesta fall arbetslöshetskassan kommer att godta ett intyg om kyrkoskrivning, men vi ha inte velat göra kyrkoskrivningen till det enda bevismedlet. Det möter nämligen icke någon svårighet att konstruera upp fall, där man kan säga, att ett varaktigt sammanboende föreligger, churu någon gemensam kyrkoskrivning icke finns, när arbetslöshetsperioden börjar. En medlem av en kassa har till exempel under åratall haft en husföreståndarinna, som förestått hemmet för honom och barnen. Det kan hända, att hon slutar och att det kommer en ny person i hennes ställe. Om då en arbetslöshetsperiod börjar omedelbart efter det att den nya husföreståndarinnan kommit i huset, kan det lätt inträffa att hon ännu inte hunnit få sin kyrkoskrivning ordnad. Alltså skulle den medlemmen bli berövad rät-

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
ten till familjetillägg för henne. A andra sidan kan man faktiskt konstruera upp fall, där man skulle kunna tänka sig en kyrkoskrivning, utan att man för den skull behöfve säga sig, att där med nödvändighet föreläge ett varaktigt sammanboende. En kyrkoskrivning är ju ett indicium på varaktigt sammanboende först sedan någon tid har förflutit, efter det kyrkoskrivningen har ägt rum.

Jag tror alltså, att det är bra liten skillnad i sak på den inställning, som har intagits i propositionen, och på den, som har kommit till synes i den förevarande reservationen.

Herr Ericsson, Carl Eric: Herr talman! Jag har liksom herr Hallagård reserverat mig i den här frågan och jag har gjort det av de skäl, som herr Hallagård har anfört. Ingenting av vad som nu sagts från herr statsrådets eller herr Hages sida har bibringat mig en annan uppfattning än den jag har tillkännagivit i reservationen. Jag vill med anledning av att herr statsrådet sade, att det i varje fall skall styrkas, att husföreståndarinnan skall varaktigt bo hos medlemmen, framhålla, att detta är mycket svårt att styrka, därför att ordet »varaktig» ju kan tolkas ungefär hur som helst. Så vitt jag har förstått ha de, som föreslagit denna ändrade lagbestämmelse, gått ut ifrån att man skall försöka att få en kontroll, så vitt sådan är möjlig, och de ha önskat, att denna lag skall tolkas lika i Haparanda och i Ystad. Men man kan väl inte räkna med att få en sådan likartad tolkning av detta begrepp på olika håll, utan det beror på en individuell uppfattning. Den delegation, som har föreslagit denna lagändring, har också haft detta klart för sig, och den har därför föreslagit, att man skulle införa bestämmelsen om husföreståndarinnans kyrkoskrivning för att minska svårigheten att kontrollera, att hon varaktigt bor i medlemmens bostad. De män, som ha skrivit detta förslag, äro ju mycket bevandrade just i denna speciella verksamhet. De ha hand om arbetslöshetskassorna i landet, och jag tycker, att man kan tillmäta deras uppfattning i denna fråga en ganska avgörande betydelse.

Men, herr talman, jag begärde egentligen inte ordet för att säga detta utan för att påpeka en sak, som ligger litet vid sidan av denna fråga men som ändå har ett ganska nära sammanhang med den. Det gäller frågan om arbetslösheten i landet för närvarande. Den frågan har, det kanske bör nämnas, berörts helt i förbigående inom utskottet, men jag har sedan studerat den något. Jag har här framför mig Arbetsmarknaden, ett särtryck ur Sociala meddelanden, som ges ut av socialstyrelsen och statens arbetsmarknadskommission. De uppgifter, som denna handling innehåller, gälla juli månad i år. Jag tror, att det är den senaste uppgift, som finns tillgänglig. Här omnämnes, att man under juli månad hade 715 000 arbetslöshetsdagar. Av dessa utgjorde cirka 61 500 sådana, för vilka det utgick understöd. Om man ser denna siffra mot bakgrunden av den rådande skriande bristen på arbetskraft överallt i landet, frågar man sig, särskilt om man inte är invigd i arbetsmarknadens mysterier, hur det är möjligt att man i den situation, som för närvarande råder, kan ha en så stor arbetslöshet som här finns omnämnd. Jag finner detta så mycket mer egendomligt som jag vet — genom att jag har varit i tillfälle till ett visst samarbete med arbetsmarknadskommissionen — att man från denna kommissions sida för närvarande gör allt för att skrapa fram de reserver, som finnas på arbetsmarknaden och som så väl behövas där. Det är då ganska egendomligt, att det ändå finns en så stor arbetslöshet som framgår av dessa siffror.

I denna fråga kan jag inte framställa något yrkande, jag har endast velat framlägga saken och be vederbörande att ha sin uppmärksamhet fäst på den. Under det år, som kommer, och kanske i än högre grad under därpå följande

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
kommer man säkerligen att vara i behov av all den arbetskraft, som överhuvud taget kan skrapas fram för näringslivets räkning.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Med anledning av vad den siste talaran anfört därom, att det faktiskt fortfarande i vårt land föreligger en viss arbetslöshet, kan jag inte underlåta att säga ett par ord till bemötande.

Jag förmodar, att bakom talarens anförande låg den uppfattningen att i nuvarande läge, som kännetecknas av en mycket besvärande arbetskraftsbrist på snart sagt de flesta områden i vårt land, arbetsmarknadsmyndigheterna inte vidta alla åtgärder som äro möjliga för att föra de arbetslösa ut i nyttig produktion. Jag tror emellertid, att man får en annan uppfattning, om man tittar litet närmare på hur det arbetslöshetsklientel som vi för närvarande ha i landet är sammansatt. Man måste då hålla i minnet, att det inte kan undvikas — hur stor högkonjunkturen än må bli i vårt land — att det under alla förhållanden finnes en viss restarbetslöshet, som naturligtvis till allra största delen består av människor, som av fysiska eller psykiska orsaker ha speciella svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och där vinna sin försörjning, människor som äro gamla eller som ha svårt att byta vistelseort. Vi komma också, vilken högkonjunktur vi än få i landet, att ha en viss omställningsarbetslöshet. När en person slutar sin anställning kan det gå en viss tid, innan han kan få en ny sysselsättning antingen på samma ort eller på en annan ort i landet.

Om jag får ta kammarens tid i anspråk ett par minuter skall jag lämna några siffror, som jag har tillgängliga, över hur arbetslöshetsklientelet var sammansatt vid utgången av oktober månad 1946. Vi hade då ett sammantaget antal hjälpsökande arbetslösa av 2 782. Jag vill nämna, att detta är en oerhördt låg siffra. Jag kan också peka på att arbetslöshetsciffran har gått ned högst väsentligt; vi hade i våras, om inte mitt minne sviker mig, ett antal anmälda arbetslösa, som uppgick till mer än det tredubbla av den nuvarande siffran.

Om man då ser på hur detta klientel var sammansatt vid utgången av oktober, finner man, att cirka två tredjedelar voro hemmahörande i de större städerna — i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping — och i de gamla restarbetslöshetsområdena i Bohuslän och i Västernorrlands län. I Bohuslän är det ju stenindustrien och i Västernorrlands län utvecklingen på det träindustriella området, som har gjort att vi sedan länge ha haft en restarbetslöshet.

Samtidigt som man alltså konstaterar detta, är det av intresse att ytterligare undersöka, hur klientelet är sammansatt med hänsyn till ålder och försörjningsbörda, alltså hur många som äro över 50 år — en stigande ålder gör ju arbetskraften svårare att flytta — och hur många som äro försörjningspliktiga — det är också en orsak, som kan göra det svårt att flytta vederbörande. Då finner man att i slutet av oktober voro de försörjningspliktiga 80 procent och de som voro över 50 år 70 procent av hela antalet hjälpsökande arbetslösa. Man kan alltså säga — om man bara håller sig till den sista siffran — att mer än två tredjedelar av dem som nu äro hjälpsökande arbetslösa utgöras av gamla personer, som ha svårigheter att komma in på nya arbetsområden och som kanske ofta äro sjukliga och krassliga och därför inte ha sin fulla arbetsförmåga i behåll.

Eftersom det i tidningarna på sista tiden har påtalats, att bland de hjälpsökande arbetslösa också finnas jordbruksarbetare — man säger, att inom jordbruket, där det föreligger en sådan oerhörd brist på arbetskraft, borde det överhuvud taget inte finnas någon arbetslöshet — kan jag nämna, att vid utgången av september månad ingingo i siffran för de hjälpsökande arbetslösa 54 per-

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
soner, som voro redovisade som jordbruksarbetare. Av dessa 54 personer voro inte mindre än 30 från Gällivare i Norrbottens län, och de voro nog inte heller riktiga jordbruksarbetare, ty nästa månad, då de 30 också funnos i arbetslöshetsstatistiken, voro de karakteriserade som skogsarbetare. Det var troligen människor, som man kunde hänföra antingen till jordbruk eller till skogsbruk. Gränserna äro ju diffusa där uppe.

Under oktober månad hade vi i hela arbetslöshetsklientelet inte mer än 15 personer, som voro karakteriserade som jordbruksarbetare, och av dem voro nio hemmahörande i Norrland. Man kan ha goda anledningar att tro, att dessa nio personer utgjordes av småbrukare, som hade så små jordbruk att de inte kunde försörja sig på dem. Och om de då varit så fysiskt klena, att de haft svårt att ta skogsarbete, kunna de ha kommit att på detta sätt redovisas som hjälpsökande arbetslösa. Det återstår alltså sex jordbruksarbetare i de övriga delarna av landet. Av dessa sex voro två redovisade i städer, och man kan på ganska goda grunder anta, att de utgjordes av gamla trädgårdsarbetare, alltså folk som egentligen inte tillhörde vad vi i vanligt tal bruka kalla lönearbetare inom jordbruket. Tre jordbruksarbetare kommo från Morlanda kommun i Göteborgs och Bohus län, men när man undersöker dessa fall, visar det sig att det egentligen är fråga om diversearbetare. De ha under de senaste åren huvudsakligen sysslat med anläggningsarbeten av olika slag. Så återstår *en* jordbruksarbetare. Han kommer från Boda socken i Kopparbergs län och var vid redovisningstillfället placerad på en yrkesutbildningskurs för omskolning till verkstadsarbetare, eftersom han på grund av sjukdom hade tillräts av läkare att välja ett annat yrke.

Ser man på dem som under september och oktober månader åtnjöt dagunderstöd — alltså kontant bidrag av statsmedel på grund av arbetslöshet — finner man att de vid oktober månads slut uppgingo till sammanlagt 59 personer i hela landet. Av dessa 59 funnos alla utom tre i Stockholm, Norrköping, Malmö, Göteborg och Uddevalla. De ifrågavarande tre voro gamla glasbruksarbetare i Glava i Värmland, vilka det inte varit möjligt att flytta från orten. Av de återstående 56 utgjordes huvuddelen av arkivarbetare, alltså gamla personer som tidigare ha arbetat inom manschetttyrkena men som nu ha ställts utanför produktionen.

Jag tror alltså, att om man gör en sådan här inventering av hur antalet hjälpsökande arbetslösa är sammansatt här i landet, kan man inte rikta någon befogad anmärkning mot arbetsmarknadsorganen för att de inte skulle i tillbörlig utsträckning se till att folk, som uppbär arbetslöshets hjälp i den ena eller andra formen, verkligen kommer ut i produktivt arbete inom näringslivet.

Jag vet också, att det i detta sammanhang har riktats en del anmärkningar mot arbetslöshetskassorna. Man frågar: kan det vara en förnuftig ordning att, samtidigt som vi ha en mycket stor brist på arbetskraft, genom arbetslöshetsförsäkringen faktiskt månad för månad betala ut en hel del understöd till människor, som äro arbetslösa? Jag vet, att en tidning till och med talat om att arbetslöshetskassorna arbeta i »lufttomt rum», vad nu det uttrycket kan ha för innebörd. Vad är det då för ersättningar som betalas ut? Det är ersättningar till människor som byta anställning. Vi veta, att arbetskraften för närvarande har en ganska stor rörlighet — en rörlighet som kanske ur vissa synpunkter måste anses vara alltför stor. Men vilken konjunktur vi än få här i detta land, måste det ändå inträffa — såsom jag förut framhöll — att arbeten ta slut och att människor måste söka sig över till andra uppgifter. Det är alltså vid dessa mycket kortvariga arbetslöshetsperioder, som arbetslöshetskassan ingriper och lämnar ersättning. Vi ha i vårt land tidigare också haft ett visst korttidsarbete, som

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
har föranlett, att understöd har utgått från arbetslöshetskassorna. Det har framför allt gällt gruvarbetare. Det är emellertid slut med korttidsarbetet nu.

Sedan ha vi ännu en omständighet, som inte så sällan medför att arbetslöshetskassorna måste betala ut understöd. Det är i de fall, när en hel industri måste permittera sin arbetarstam på grund av materialförsörjningssvårigheter. Inom träindustrien och även inom vissa delar av metallindustrien förekommer säkerligen en sådan arbetslöshet. Det är i dessa fall oftast fråga om mycket korta permitteringsperioder — kanske på sin höjd en eller annan månad, men ofta bara en eller annan vecka — och då är det ju rent av till industriens förmån om arbetslöshetskassorna på detta sätt kunna bidra till att hålla arbetskraften kvar på orten, så att industriföretaget kan sätta i gång på nytt så snart möjligheter därtill äro för handen.

Jag vill slutligen erinra om att ingen kan få bidrag från arbetslöshetskassa utan att samtidigt vara anmäld som arbetssökande vid den offentliga arbetsförmedlingen. Jag skulle alltså tro, att i nuvarande läge den som blir arbetslös snabbare anmäles till arbetsförmedlingen än vad som skulle vara fallet, om vi inte hade arbetslöshetsförsäkring.

Herr Norman: Herr talman! Jag tar för givet att kammarens ledamöter ha klart för sig, att den sista delen av denna debatt väl närmast liknat en interpellationsdebatt och inte berör frågan om vilken ståndpunkt man bör ta till den föreliggande propositionen. Vad vi här ha att ta ställning till är ju de olika förslagen till ändringar i arbetslöshetskasseförordningen. De personer, som syssla med denna förordning, ha framställt önskemål, som resulterat i Kungl. Maj:ts förslag. Det är fråga om att införa ett mera allsidigt familjetillägg än de nu gällande barn- och hustrutilläggen, att uppmjuka bestämmelserna om s. k. korttidsarbetslöshet, att mildra karensreglerna och att upphäva den nuvarande begränsningen av statsbidraget till daghjälp. Det är blott rörande ett av dessa förslag, som olika meningar ha uppstått inom utskottet, och det gäller det utvidgade familjetillägget.

Det har stått klart för oss alla att det finns arbetslöshetskassemedlemmar, som inte ha hustru, men som ändå ha samma behov av hustrutillägg. Särskilt gäller detta, om kassemedlemmen är en änklings med minderåriga barn. Men en annan grupp av medlemmar befinner sig i liknande situation. De äro inte gifta, men de leva under äktenskapsliknande förhållanden. Man har varit ense om att en sådan kassemedlem med minderåriga barn befinner sig i precis samma situation som den medlem, som får hustrutillägg, och att det behöver i förordningen införas en bestämmelse, som likställer honom med kamraten som får hustrutillägg. Därför har man utvidgat barn- och hustrutillägget till ett familjetillägg, så att tillägg kan utgå även för husföreståndarinna.

Men då har det gällt att få en beskrivande lagtext, som fångar in denna kategori av medlemmar, men som samtidigt förhindrar de ganska stora möjligheterna till missbruk. Kungl. Maj:t har föreslagit två villkor för att husföreståndarinetillägg skall utgå. Husföreståndarinnan skall vara en »kvinna som varaktigt har gemensam bostad med medlemmen och erhåller sin huvudsakliga försörjning genom att förestå medlemmens hushåll». Det är nog alldeles riktigt, som herr Hage säger, att det sista villkoret är det väsentliga. Husföreståndarinnan fullgör sin funktion genom att ha sin huvudsakliga försörjning av anställningen i hushållet, men man har — för att undanröja en hel del möjligheter till missbruk av bestämmelserna — ansett sig behöva ha med även det första villkoret, nämligen att hon skall varaktigt ha gemensam bostad med medlemmen.

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)

Vad reservanterna här föreslå är ju en föreskrift för att kunna kontrollera, att husföreståndarinnan varaktigt har gemensam bostad med medlemmen. Kungl. Maj: och utskottsmajoriteten ha ansett, att en sådan bestämmelse egentligen inte hör hemma i förordningen, utan i de anvisningar, som socialstyrelsen skall utfärda för kontrollen. Då är det väl självklart, att man i likhet med föredragande statsrådet anser, att om husföreståndarinnan under en viss tid före förmånernas utgivande varit kyrkoskriven hos medlemmen, det är ganska naturligt, att ett verkligt husföreståndarinneförhållande föreligger, som berättigar till husföreståndarinnetillägg. Det viktiga är, att det skall föreligga vissa förutsättningar för att medlemmen skall få husföreståndarinnetillägg, och sedan blir det kassornas sak att kontrollera, att dessa förutsättningar äro för handen. Då kan man ta till hjälp kyrkoskrivningen, men det kan inte vara lämpligt att i förordningen inskriva detta kriterium på hur det förhåller sig.

Hur olämpligt detta är kanske bäst klarlägges, om man tar upp bestämmelserna för sig. Det kan naturligtvis stå i lagtexten, att husföreståndarinnetillägg skall utgå till kvinna, som varaktigt har gemensam bostad med medlemmen. Det kan också bara stå — och det är som nämnts kanske det väsentliga och det mest betydelsefulla — att hon skall erhålla sin huvudsakliga försörjning genom att förestå medlemmens hushåll. Men om det bara skulle stå, att kvinnan skall vara kyrkoskriven hos medlemmen, har ju det ingen som helst anknytning till den omständigheten, att hon skall vara husföreståndarinnan.

Jag tror att det kanske hade varit mest konsekvent att följa herr Hages linje, åt vilken vi också ge ett erkännande i vårt utlåtande, men låta det anstå med det slutliga ständpunktstagandet till revisionen av hela arbetslöshetsförsäkringen. Till dess kunna vi gärna bibehålla de två nu föreslagna villkoren för att husföreståndarinnetillägg skall utgå. Kyrkoskrivningen bör vara ett hjälpmedel, som kassorna skola ha för att kontrollera, att husföreståndarinneförhållande föreligger. Men om detta kontrollmedel nämnes i förordningen, kan en sådan snäv formulering medföra, att medlem går miste om husföreståndarinnetillägg, trots att behov därav föreligger.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Då jag tillåtit mig att ta till orda, är det för att deltaga i vad herr Norman kallat en interpellationsdebatt, alltså den del av överläggningen, som berörde den av herr Ericsson resta frågan om orsaken till att vi fortfarande ha ett icke alldeles obetydligt arbetslöshets Klientel.

Jag lyssnade med stort intresse till statsrådet Mossbergs analys av det Klientel, som för närvarande åtnjuter arbetslöshetsunderstöd. Men jag saknade däri en uppgift, och det föranleder mig att framställa en fråga. Det skulle vara intressant att veta, hur lång tid de 2 782 personer, som i närvarande stund åtnjuta arbetslöshetsunderstöd, ha uppburit sådant understöd. Hur många ha åtnjutit det bara en månad, hur många ett år eller kanske mera? Vet man detta, kan man också, som statsrådet Mossberg ville, skilja mellan ett mera varaktigt Klientel och dem som drabbats av vad han kallade omställningsarbetslöshet. Jag kan väl förstå den senare företeelsen, men även om det är fråga om femtioåringar eller familjeförsörjare, har jag svårt att inse nödvändigheten att utge arbetslöshetsunderstöd under till äventyrs det ena året efter det andra.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Får jag bara säga en sak för att rätta ett missförstånd!

Den siffra jag nämnde, 2 782 personer, avsåg inte antalet hjälpta, alltså

Ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)

inte antalet personer som nu åtnjuta understöd av det ena eller andra slaget, utan det antal som hos arbetsmarknadsmyndigheterna äro *anmälda* såsom hjälpsökande. Av dessa hjälpsökande är det som jag nämnde ett femtiotal som åtnjuta kontantunderstöd. Därutöver äro för att göra en snabbräkning — det är flera siffror som jag här har att röra mig med — omkring 1 900 personer sysselsatta i arbeten av olika slag.

Jag kan däremot inte svara på den av herr Herlitz framställda frågan, hur länge vederbörande ha varit anmälda såsom arbetslösa. Men i den mån det gäller folk från restarbetslöshetsområdena, d. v. s. Bohuslän och Västernorrland, håller jag inte för otroligt, att en ganska stor del av klientelet kan ha varit anmäld såsom hjälpsökande tämligen länge. Jag vill dock påpeka, att om dessa personer inte sattes i nyttig verksamhet i arbetslöshetsarbeten, skulle de vara fattigvårdsfall och helt och hållet undandragna arbetsmarknaden.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till herr Hallagårds m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 502, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och nr 503, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 502, att utskottets hemställan i betänkande nr 54 samt, i fråga om förslaget nr 503, att utskottets hemställan i betänkande nr 55 bifölles även av andra kammaren.

Ordet lämnades på begäran till herr Åman, som yttrade: Herr talman! Som bekant ha Svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation (TCO) efter förhandlingar träffat överenskomst om inrättande av s. k. företagsnämnder vid enskilda företag. Beträffande den offentliga förvaltningen träffades redan år 1945 ett avtal mellan Försvarets avtalsnämnd och Försvarsverkens civila personals förbund om inrättande av produktionsnämnder vid vissa arbetsplatser inom försvaret. För kommunikationsverkens del har frågan berörts i en inom departementet utarbetad promemoria, över vilken yttranden avgivits av vederbörande verkstyrelser och personalorganisationer. Frågan om liknande åtgärder för samverkan m. m. mellan de kommunala organen och de kommunalanställda, för personalens ökade insyn och medinflytande har däremot icke varit föremål för statsmakternas intresse. Emellertid har detta spörsmål tagits upp av de kommunalanställdas organisationer, och man torde kunna förvänta, att centrala förhandlingar mellan Svenska stadsförbundet och personalorganisationerna skola leda till resultat.

Det är givetvis icke möjligt att för närvarande uttala något om de resultat, vartill nämnda förhandlingar kunna leda. Vad som emellertid synes klart är att

*Interpellation
ang. ändring
i kommunal-
lagarna för
möjliggörande
av personal-
demokrati
m. m.*

Interpellation ang. ändring i kommunallagarna för möjliggörande av personaldemokrati m. m. (Forts.)

ett sådant utvidgat samarbete och medinflytande kan komma att erfordra ändringar i gällande kommunallagar. Den 22 mars i år erhöll statsrådet Mossberg Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att verkställa översyn av den kommunala lagstiftningen. Om ändringar i den kommunala lagstiftningen på grund av nämnda förhandlingar mellan Svenska stadsförbundet och de kommunalanställdas organisationer aktualiseras, kan det ifrågasättas, huruvida icke de sakkunniga även borde erhålla i uppdrag att utreda och framlägga förslag rörande sådana lagändringar.

För en grupp av de kommunalanställda ha den senaste tidens händelser särskilt visat behovet av personaldemokrati, nämligen polismännen. Uppenbarligen skulle en del av den starka irritation, som gjort sig gällande bl. a. i Stockholm, kunnat elimineras, därest personalen haft rimligt inflytande på vissa frågor, som berört tjänstgöring, befordran m. m. Här föreligger utan tvivel ett starkt behov av samspel mellan ledning och personal under fastställda former och med rum för rådslag i frågor, där den enskilde polismannens erfarenheter kunna förutsättas vara av värde.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet Mossberg framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat, att en lösning av frågan om de kommunalanställdas medinflytande och ökade insyn i den kommunala förvaltningen kan aktualisera ändringar av den kommunala lagstiftningen?

2. Är herr statsrådet beredd att, om så befinnes erforderligt, för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av den kommunala lagstiftningen?

3. Har herr statsrådet för avsikt att snarast upptaga frågan om personaldemokrati inom polisväsendet till behandling?

4. Om så redan skett, kan man inom kort vänta förslag i sådan riktning att kravet på erforderlig personaldemokrati kan tillgodoses?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.06 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.